

Runoja noppapikarista
ja muita tekstejä



Max Jacob

**Runoja noppapikarista
ja muita tekstejä**

suomentanut
Tommi Nuopponen

o
s
i
a

Osuuskunta Poesia, Helsinki

Suomentaja kiittää tuesta kirjastoapurahalautakuntaa, Uudenmaan taidetoimikuntaa ja WSOY:n kirjallisuussäätiötä.

FILI – Kirjallisuuden vientikeskus
on tukenut tämän kirjan kääntämistä.

Suomennos © Tommi Nuopponen

Kansi: Olli-Pekka Tennilä

ISBN 978-952-305-068-6

ISBN 978-952-305-069-3 (pdf)

Painopaikka: Tallinna Raamatutrükikoja OÜ, Tallinna, Viro 2016

Klassikon sijaan: Max Jacob

Mutta jos pyökki kasvaa suureksi niin eikö siitä tule liian suuri,
ja jos se ei kasva, tarvitseeko sitä istuttaa?

(runosta Vähiten puuttuu perustaa)

Max Jacobin (1876–1944) särmikäs elämänkaari jaksottuu kaikesta siitä, mikä 1900-luvun ensimmäiseltä puoliskolta kaikuu myös omaan aikaamme: Montmartren boheemi-elämä, ”uusi henki” (*l’esprit nouveau*)*, kuvataiteen ja kirjallisuuden lukuisat ismit, homoseksuaalisuus, juutalainen ja katolilainen mystiikka, keskitysleirit.**

Jacob myös tunsi läheisesti sen ikoniseksi lujittuneiden sukunimien riemukulkueen, jonka varaan länsimaisen 1900-luvun taiteen ja kirjallisuuden historioita sommitellaan (Apollinaire, Cocteau, Modigliani, Picasso). Monia näistä Jacob tuki taloudellisesti, vaikka hänen oma toimeentulonsa oli vähintäänkin satunnaista.

Jacob eleli siellä missä tapahtui, sydämeltään hyvänä ja kanssaihminen keskuudessa maineeltaan miltei enkelimäisenä, mutta sisäisesti hänen elämäniloonsa sekoittui myös päihteidenkäytön, seksuaali-identiteetin ja uskonnollisten kysymysten herättämiä tasapainohäiriöitä.

* Uusi henki tarkoittaa 1900-luvun alun modernissa ja kosmopoliittisessa Pariisissa vallinnutta kulttuurien- ja taiteidenvälistä ilmapiiriä, eräänlaista tilannekohtaisesti toteutuvaa kansainvälisyyttä. Tunnetuin esimerkki on afrikkalaisista rituaalinaamioista innoittunut kubismi. Ks. Apollinainen essee ”Runoilijat ja Uusi henki” teoksessa Tuula Hökkä (toim.) *Oi runous! Romantiikan ja modernismin runouskäsitteitä* (WSOY 2000) sekä Jacobin teos *Runousoppia* tässä kirjassa.

** Seikkaperäisempi esitys Jacobin elämänvaiheista löytyy Jaakko Ahokkaan esipuheesta teokseen Max Jacob: *Runoja noppapikarista* (Weilin+Göös 1977).

Ei ole sattumaa, että Jacobin esittely askeltaa tälläkin kertaa hänen taustansa läpi. Se on yleinen käytäntö. Samoin se, että osa tuosta taustasta kulkueutuu jatkossakin mukana. Jacobin kohdalla tekijän piirtäminen esiin ei kuitenkaan vähennä hänen tuotantonsa merkitystä, vaan päinvastoin se osoittaa hänen runoilijanlaatunsa omintakeisuuteen.

Mainittu omintakeisuus näyttäytyy entistä voimakkaammin, jos hänen teoksiaan puntaroi klassikon määritelmiä vasten. Esimerkiksi kirjallisuudentutkija Barbara Herrnstein Smith määrittelee klassikon teokseksi, joka avaa tai sulkee kulttuurikauden. Klassikko siis avaa ilmaisuun tai sisältöihin liittyvien havaintojensa avulla jotain sellaista uutta – tai vie olemassa olevia siinä määrin huippuunsa – että tuntuu välttämättömältä muuttaa taiteen orientaatiota. Homeroksen *Ilias* ja *Odysseia* avaavat, Vergiliuksen *Aeneis* vie päätökseen. Montaignen esseet ja Picasson *Avignonin naiset* avaavat, samoin Marguerite Durasin tuotanto.

Tässä suhteessa Max Jacob ei ole klassikko.

Mutta jotain siitä elinvoimasta, jolla Jacobin nimi vaeltaa kaikkialla olematta kuitenkaan esillä, haluaisi oksastaa klassikon määritelmiin. Esimerkiksi hänen vaikutustaan suomalaiseseen 2000-luvun proosarunouteen olisi tutkimuksellisesti mahdoton todentaa, mutta kievarikeskusteluissa tuo vaikutus paljastuu täysin ilmeiseksi. Kaikki ovat lukeneet Pekka Parkkisen ja Jaakko Ahokkaan vuonna 1977 julkaistua käännöstä *Runoja noppapikarista* sekä tutkineet siinä kyteviä (toistoperustaisen ja irrationaalisen) proosarunon malleja.

Tuo runous liikkuu älyttömyyden ja juhlallisen välillä, nilkuttaa ja salonkitanssii, lainaa tyylejä symbolismista surrealismiin. Samalla se kehittelee omaa, irtonaista proosa-

runoa jossa virkkeet kokevat ilmaista ”sen mitä ei voi sanoa” sijaan jotain kiinnostavaa, viihdyttävää, hauskaa, ja noiden piirteiden varjolla toistuvasti myös jotain tärkeää.

Toisin sanoen Jacob ei ole avannut eikä liioin sulkenut kulttuurikautta, mutta omamme sisällä hän vaikuttaa – epäsuorasti. Luulen, että hän pitäisi asetelmasta.

Proosarunoilija Jacob proosarunoilija Jacobista

Vuoden 1917 laitos *Le Cornet à dés* (Runoja noppapikarista) -kokoelmasta sisältää Jacobin alkusanan, jossa hän pohdiskelee runouttaan ja sen lajipiirteitä. Alku on taajaan siteerattu: ”Kaikki, mikä on, sijaitsee jossakin”. Tällä Jacob tarkoittaa, että elämän materiaalisen perustan lisäksi myös immateriaalinen (uskonto, unet, fantasiat, irrationaaliset pelot) tarvitsee paikan jossa tai jonka avulla ilmetä. Esimerkiksi kummitus voi olennoitua vain lakanassa, ellei sitten peilistä heijastuvan kuunvalon hopeoiman tomun leijailussa.

Runous puolestaan etsii itselleen olemusta kielen vaihtuvista hahmoista.

Kaikki on siis jossakin, ja melkein kaikki tällä tavoin oleva myös kannattelee jotain. Syntyy kehämäisiä ja sisäkkäisiä tasoja. Näin ollen myös teosta ympäröi jokin. Ja jotain siitä, mikä teosta ympäröi, vuotaa aina myös itse teokseen. Ajatus on huomionarvoinen, sillä se lähentää vähäeleisesti tekijää ja teosta toisiinsa. Estetiikka ja etiikka punostuvat, sillä tällaisen käsityksen puitteissa ei ole mitenkään yhdentekevää mistä aiheista ja miten teos jäsentää puhettaan.

Edellistä vasten ymmärtää, miksi Jacobin aiheiden kirjo on niin huikea: arkiset sattumukset, sotajutut, populaari-kulttuuri, historia, kummitustarinat...

Sijaintia koskevasta teoriasta seuraa edelleen, että vähintään yhtä väkevä seikka kuin aiheiden kirjo on se, minkä verran runo tai teos tuo mukaansa ympäristöään eli maailmaa ja aikaa, jossa kukin ihminen elää, kirjoittaa, lukee. Kysymys ei kuitenkaan ole symmetrinen eikä ratkaisu yksinkertainen: jos maailmaa on liikaa, teosta ei ole; liian tukkoon kirjoitettu teos taas sisältää vain itsensä, ympäristö jää sen ulkopuolelle. Vain toimiva kehystys voi luoda mahdollisuuden, että teoksen ja maailman välille syntyy vaikutuksia.

Kehystyksen tärkeimpänä työkaluna Jacob pitää henkilökohtaista tyyliä. Se perustuu elettyyn elämään, haaveisiin, lipsahduksiin. Tämä siksi, että tyylin rytmi ja sointiväri palaavat jossakin ajassa elävän ihmisen sanavalintoihin, niiden pekuliariteettiin. Sille, mihinkä tekstihahmoon tällaista sanastoa vuodatetaan, ei siis voi olla yksittäistä kirjoittajaa ja hänen tilannettaan edeltävää mallia. Teknologisen ajan ihminen, jonka sanasto vilisee monitavuisia lainasanoja, tarvitsee toisen rytmin moduloidakseen puheensa musiikillisia mahdollisuuksia kuin perinteisiin runomittoihin asetuvilla kahden tavun sanoilla (tai sellaisiksi lyhennetyillä) ympäristöään nimeävä jaarli.

Kaikki kunnia molemmille ja kaikille, jotka heidän aikalaisinaan tekevät oman kielikäsitöksensä mukaan toisin.

Jacob katsookin ettei henkilökohtaisen tyylin löytäminen liity lajiin, vaan kunkin kirjoittajan kykyyn toteuttaa vaistonvaraista käsitystään kielen, rytmin ja musiikillisuuden suhteen. Minkälainen tekstihahmo sytyttäisi juuri hänen puheensa tuleen.

Väitteensä tueksi hän pyytää vertailemaan Michel de Montaignen esseitä ja Aristide Bruantin lauluja, kiinnittämään huomiota niiden yhtymäkohtiin. Se, että toinen kirjoitti maailmankuulua esseistiikkaa 1500-luvulla ja toinen paikallisia kapakkalauluja 1800- ja 1900-lukujen taitteessa, ei estä näkemästä kaltaisuuksia sanontatapojen ja henkilökohtaisten havaintojen välillä.

Kirjoittajan tärkeimmäksi tehtäväksi tulee näin ollen unohtaa tekstihahmojen välinen hierarkia ja löytää laji, jonka avulla oman puhettavan ja oman sanaston jännitteestä purkautuva kieli toteutuu parhaiten.

Jacobilla tuo laji oli proosaruno.* Tai tarkemmin: proosakielinen runo (*poème en prose*).

Hän esittää ettei sivu proosahahmoista tekstiä ole vielä proosakielinen runo, vaikka se olisi havainnoista tiheä. Pikemminkin pyrkimyksen tulisi olla kerronnallisuuden imusta höltyneessä unelmoinnissa, oivalluksissa, jotka syntyvät siitä ettei ole minkään sortin kiire eteenpäin. Jacob toivoo, että hänen teostaan luettaisiin mieluummin usein kuin pitkiä aikoja kerrallaan. Runo tai kaksi, miellelyhtymissä viipyillen, ei niinkään teoskokonaisuutta suorittaen.

Jos asioihin voisi vielä vaikuttaa, edellä mainitsemani proosakielinen runo olisi nähdäkseni kelpo käännösvariantti, sillä proosaruno saattaa painottaa ehkä turhankin paljon säemuotoisen runon keinoja, lähinnä poikkeavan syntaksin ja kuvallisuuden korostumista, proosan (myös asiaproosan) kerrontaan sisältyvien poettisten mahdollisuuksien sijaan.

* Jacob tosin kirjoitti viljalti myös säemuotoista ja kekseliäästi loppusoinnutettua runoutta, mutta sen kohdalla saattaa olla luontevampaa ajatella lajitradiation karnevalisointia ja sen yleisönä päiväkohtaista ystäväpiiriä. Samaten uskonnollisaiheiset meditaatiot sekä laajemmat kertomukset voidaan niiden ansioista huolimatta rajata hänen pääälajinsa ulkopuolelle.

Proosakielinen runo kehystäisi lajimääreenä näkyviin sen, miten runollinen kellunta, jossa lukeminen kokeilee erilaisia yhteyksiä (esimerkiksi hylkää muotoutuvia aihaita ja palaa taaksepäin), toteutuisi proosan tekstihahmossa. Siis proosan tekstihahmon avulla, ei proosan tekstihahmosta huolimatta.

Huumori

Proosamuodon rinnalle, tai oikeastaan sisään, Jacob löysi myös toisen kielensä energioita vapauttavan runokeinon, huumorin. Kyse on isommasta asiasta kuin ehkä äkkiseltään tai 2000-luvun ilmapiiristä käsin tajuaa.

Eri muodoin ymmärrettyä komiikkaa on runoudessa ollut aina. Antiikin jambirunoudesta lähtien runot ovat pilkanneet, herjanneet, vitsailleet, olleet salaviisaita, jos vaikka mitä. Mutta näitä irtonaisemman vitsin tai silkan hulluttelun alueilla on vain harvoja taiteellisesti merkillepantavia toivoretkiä ennen ”uuden hengen” vaikutusta.

Vitsi ja hulluttelu eivät ole tässä mitenkään yksioikoisia määreitä. Jacobia lukiessaan niiden vaikutuksina tunnistaa iloa ja mojovaa hekottelua, mutta – etenkin jos pysähtyy kuulostelevaan – myös kiusaantunutta hiljaisuutta tai jopa tabujen hyytävän äkillistä tihkuntaa hygieeniseksi kuvittelemansa kirjallisen viihtymisen laskoksista.

Pidänkin kiinnostavana, että huumorin nykyistä ja suurelta osin päällenaurettua muunnosta varhemmin sana on tarkoittanut ennen kaikkea mielenalaa, *huumoria*, joka säätelee yksilön ja yhteisön tasapainoa. Siksi huumorilla on voi-

nut olla repertuaarissaan puhtaasta komiikasta irtaantuvia eleitä aina sapekkuuteen saakka, sen mukaan mitä yhteisöissä kulloinkin tarvitaan.

Esimerkiksi ranskalaiseen huumoriin on viimeistään 1600-luvulta lähtien kuulunut tietty sosiaalisen havainnoinnin jäsenyys, tapakomedia. Sen pistot purkavat pahaa ilmaa ja osoittavat ylilyönteihin, kuten vaikkapa hetkiin, jolloin liiallisesta hyveestä (säästäväisyys, muodin vieroksunta) tulee pahe (saituus, ihmisviha). Jacobin havainnoista huomaa toistuvasti tämän tradition mukaista tarkkuutta. Samalla niiden virneen lailla kaareutuva piiskansiima yltää roimimaan myös 2000-luvun Suomea:

Miten vaikeaa onkaan keksiä mietelause, joka vaikuttaisi tyhmyltä kansan silmissä... Yrittäkää.

(sarjasta Runousoppia)

Oli oppilas joka odotti, ja kun opettajaa ei kuulunut, oppilas lähti ennen sovittua aikaa. Opettaja tuli ja lähti ennen tapaamisaikaa. Tahallista röyhkeyttä vai jotain muuta? Riittää että kunnia oli pelastettu puolin ja toisin.

(runosta Vuorovesi ei odota)

Huumorilla on Max Jacobin proosarunoissa myös kiintoisa poeettis-esteettinen tehtävä. Se muuntaa aktiivisesti yhteyksiä, joita sanat ja etenkin tarinan eri osat keskinäisessä punoksessaan saavat. Näin se toimii ikään kuin metaforien tavoin ja saa etäälläkin olevat lauseet sulautumaan. Tässä suhteessa huumorin luonne Jacobin proosarunoissa lähenee metaforan lisäksi unen logiikoita.

Hetkittäin vaikutus on kuin lukisi nonsense-runoutta, jossa kuitenkin äänteellisen kohtalonyhteyden sijaan on kertojan määrittämä alku, keskikohta ja loppu, ja joiden loppusoinnun tavoin jäykkään mutta kekseliäisyyttä viritävään logiikkaan näiden proosarunon kaikkien elementtien on vain sulauduttava, koska on oltava alku, keskikohta ja loppu.

Tällaisessa ilmanalassa kaikki on mahdollista. Ei kuitenkaan siinä merkityksiä tyhjentävässä mielessä, että mikä tahansa on mahdollista, vaan siten että lukija myöntää normaalia laajempia vapauksia sekä runojen asetelmille että niiden sisäisille tapahtumille, mikä puolestaan laajentaa sekä kielen että luennallisen logiikan mahdollisuuksia.

Loisteliaan esimerkin tarjoaa nimeään myöten oneirinen ”Uutisankka! Taas hautoja!”, jossa rähinä oopperakatsomossa äityy viikkokaupalla kestäväksi ja tuliaseiden pippuroimaksi selkkaukseksi, jonka liepeille kehittyy kummallisia sentimentaalisuuden muotoja. Vyyhti tuntuu seurattavalta ja uskottavalta juuri vitsin taikapiiirissä. Siinä missä virkkeen jälkeen on piste ja missä pitäisi kai olla loogisia osoittimia, onkin niiden jännittämän odotushorisontin varassa tapahtuva muljahdus, jutun vetovoiman alati syvenevä ote. Ja niin vain käy, että juuri tuo hillittömyys piirtää tarkkaakin tarkemman allegorian sotien ei-niin-rationaalisesta olemuksesta muuttumatta osoittelevaksi, menettämättä letkeyttään.

Mystiikka

Uskon että absoluutissa on vielä hämähäkinseittejä.

(sarjasta Runousoppia)

1900-luvun alun uusi henki, avantgarde, hullutteleva Pariisi, proosaruno, huumori. Kaikki tähän mennessä mainittu liittyy jossain määrin mahdolliseen. Kun Jacobista kerrotaan, on mahdollista nyökkäillä.

Näiden rinnalla Max Jacobin elämässä ja tuotannossa kulkee myös erikoinen pohja- ja (etenkin ajankohtaansa nähden) akanvirta, mystiikka.

Kokemus siitä, että kaikki ei ole tässä, muuntaa väistämättä tapaa, jolla ihminen kokee tuon samaisen kaiken.

Yleensä mystikko hylkää ympäröivän elämänmenon ja vetäytyy joko ollakseen erillään tai näyttääkseen esimerkkiä. Kirjallisuus ja kuvataide tuntevat 1900-luvulta useampiakin, mutta kaikkia heitä yhdistää juuri yhteisön hylkääminen. Siksi on jossain mielessä intuition vastaista kuvitella Jacobin kaltaista mystikkoa, jota luonnehtii näkyjen luotaaminen tämänpuoleisessa nyt-hetkessä tapahtuvista silmänräpäysten ja huolettomuuden pyörteistä. Tai mystikkoa, jonka tuonpuoleisen kokemus on kuin vitsi.

Jaakko A. Ahokas kertoo omassa esipuheessaan tapauksesta, joka kiteyttää nähdäkseni jotain olennaista Jacobin tästä puolesta. Pyhä neitsyt ilmestyi Jacobille Notre Damen katedraalissa,

jumalanpalveluksen kestäessä, mutta vain sanoakseen: ”Kyllä sinä Max-parka sitten olet ruma!” mihin Max vastasi loukkautuneena: ”En nyt ihan niin ruma sentään, hyvä Pyhä Neitsyt!” ja lähti pois, häiriten koko seurakuntaa.

Tätä hetken äimistelyään tajuaa, että osapuilleen kaikki isot asiat esitetään Jacobin tuotannossa juuri näin: melkein epähuomiossa, suuntaamalla huomio muualle. Sananvaihdon koomisuus saa melkein unohtamaan, että kyseessä on anekdoottiin kätkeytynyt uskonnollinen näky, jolla oli voimaa muuttaa Jacobin elämäntulkua.

Toistin sanaa *melkein*, sillä merkityksiä liudentaessaan sen tarkoite heijastelee Jacobin kirjoitusten parhaita piirteitä. Runot ovat kiehtovia, mutta humoristisuudessaan ja outoudessaan ne saattavat vaikuttaa herttaisen tyhjäänpäiväisiltä. Toisaalta tarvitaan vain pieni uteliaisuudelta tai tarkkaavaisuudelta saatu yllyke, pieni vaihdos näkökulmassa, suostuminen, ja runo yksilöityy painavan oivalluksen sijainniksi, niin kuin ”kaikki, mikä on, sijaitsee jossakin”.

Näitä runoja on teoksessa satakunta.

Siksi Jacob, joka ehti seurata ensimmäisten painostensa hyvää menekkiä mutta ohutta vastaanottoa, toivoi täydennetyt painoksen esipuheessa poikkeuksellisen suoraan, että hänen runojaan luettaisiin pikemminkin muutama kerrallaan kuin heittäytyen luennallisen bulimian insuliinihumalaan, jossa nykysuomella ilmaistuna ”hyvä meininki” varjelee lukijan tietoisuutta teokselta, maailmalta ja lopulta myös itseltään.

Edellä mainittu huumorin ja mystiikan punos olennoittuu ”Helvetillisten näkyjen” demoneissa ja piruissa, joiden

toiminnasta huokuu irrationaalisuutta ja koomisuutta, ei niinkään otsikon ehdottamaa tai välittömästi viriävää kauhuntunnetta. Mahdollinen kauhu kytkeytyy hallinnan menettämisen tunteeseen, kun jostain, johon on tottunut, kääntyy uusi ilme, jonka kasvoja ei heti tunnista samoiksi:

Teoreettinen näkökohta

Sormusten jalokivet tai lammet, lammet tai sormusten jalokivet. Oletteko nähneet, mitä siellä uumenissa liikehtii, jalokivien, lampien pohjassa? Syvällä maailmassa on jotain liikehtivää, puoleen-savetävää kuin jalokivien ja lampien pohja.

Näitä silmäkulmassa vilistäviä tai keskustelulogiikan hylkääviä kummajaisia on ehkä luontevampaa ajatella piilotajunnan paljastettuina toimintoina pikemmin kuin sielunvihollisen juonikkuutena: mystisen tai myrkyllis-koomisen sävyalueen läpi huomaa lähes alvariinsa jotain sellaista, jonka tunnistaminen itsestä on ehkä ei-toivottavaa, mutta sittenkin ilahduttavaa, jopa vapauttavaa. Eräässä runossa käy niin, että soimattuaan piruja runon puhuja tajuaa virheensä, sillä pirut ovat hänessä, osa häntä.

Tässä ollaan jo melko kaukana siitä miltei nerollisen henkevästä asetelmasta, jonka mukaisesti eräs Jacobin lukija veistelee lukukokemuksestaan: ”En oppinut tästä kirjasta mitään. Palaan siihen yhä uudestaan oppiakseni vielä vähemmän.” Sen sijaan viimeistään nyt on havahduttava myös mahdollisuuteen, että Jacobin runometkuilun lomaan ehdottautui vuosien saatossa syvempiäkin aihioita.

Poeettisuuden taito

Estetiikan alalla ei koskaan nähdä mitään syvällisesti uutta. Kauneuden lait ovat ikuisia ja rajuimmatkin uudistajat alistuvat niille kuin huomaamatta: kukin alistuu omalla tavallaan, ja kiinnostavuus on siinä.

(sarjasta Runousoppia)

Vuonna 1922 Jacob kirjoitti pienen *Runousoppia*-teoksen, jonka tyyliä hallitseva esseistisyys tekee siitä verrattain harvinaisen ”proosakielinen runo” -moodin edustajan. Se nimittäin osoittaa, millä notkeudella kulttuurista voidaan luoda kaunokirjallisia havaintoja ilman, että näin luotu kirjoitus toisi nähtäväksemme vain metakirjallisuuden suku-rutsaisia kallonmuotoja.

Ensi alkuun nimi tuntuisi viittaavan – hieman harhaanjohtavasti – pitkään taideteoreettisten pohdintojen perinteeseen: miten tehdä ja miksi, kenelle? Itse kirjoitus on ikään kuin jotain muuta. Esseistinen katsomistapa avaa Jacobin runokieleen tyysijöjä hämäryyden kanssa flirttailevan ”hamletismin” pohtimiselle, uskonnon komentavuuden ihmettelyle, modernismin paradokseille, kaikelle sille miten eri taiteet monipuolistavat, kiistävät ja ravistelevat sekä toisiaan että ihmistä.

Vähitellen aiheet uomautuvat sellaisen ihmiskäsityksen ympärille, jossa taiteiden paljous auttaa huomaamaan että olemme yksilöitä pitkälti siksi, että on yliajallisia ja meissä eri tavoin resonoivia yhteisöjä.

Ei siis ole yllättävää, että vähä vähältä nuorta Jacobia ajanut ja helttiämätön uuteen suuntautuva etsintä sekä elämän viihdyttäväksi tekeminen saavat sisälleen lämpimän ja vähäeleisen mielekkyyden ilmanpaineen, joka tunnistaa toisten ja heidän erilaisuuksiensa merkityksen. Eleet ja hännäilevä erottautuminen katoavat. Kunkin ihmisen ja hänen yksilöllisen tyylinsä keskinäinen yhteys muuttuu aiempaa vaistonvaraisemmaksi.

Näin ymmärretty taiteilija täydentyy tradition ja yhteisön muodostamalla kokonaisuudella yhtä paljon kuin täydentää sitä omilla ehdotuksillaan. Jacob kiteyttää tämän pyrinnön kauniisti: ”Maailma yhdessä ihmisessä, sellainen on moderni runoilija.”

Samalla Jacob alkaa luodata aiempaa suoremmin kysymyksiä siitä, mikä kaikki on vaalimisen arvoista, millainen elämä voisi muodostaa jotain viipyvää toisiaan seuraaviin elossapysymisen hetkiin. Kysymyksen velvoittavuus ulottuu myös kirjallisuuteen ja tästä lähtien ”teos voi olla vain jonkin käsittämistä”. *Runousoppia* ei kirjoituksena kuitenkaan tee asetelmallista pesäeroa sen enempiä aiempien runojen leikittelevään henkevyteen kuin niiden absurdismiin, jossa esimerkiksi runon kulloisenkin nykyhetken uskottavuus on riippuvainen sen kyvystä kiehtoa mieltä, viihdyttää, olla tietoisuuden niskaan putoava vesipisara.

Ehkä *Runousoppia*-nimen voisikin ymmärtää sellaisena taiteen ja elämän yhdistymisenä, joka ei perustu avantgardistiseen taiteen ja elämän välisen rajan (ensin pystyttämiseen ja sitten) kumoamiseen, vaan toteutuu näiden välisen etäisyyden hälventämisessä, päästämällä yhden piirteitä toiseen jatkuvassa myönnön eleessä: taide ei ole vain taiteen vuoksi,

mutta ei myöskään pelkän raajan vitaliteetin, sillä vastaavasti elämään olisi erinomaisen suotavaa valuttaa taiteelle ominaista tarkkuutta, omistautumista ja vivahteiden tajua.

Ehkä ihan vain: Poeettisuuden taito.

Runoja noppapikarista ja muita tekstejä

Käsillä oleva Tommi Nuopposen suomennos pohjaa tyyllillisesti Pekka Parkkisen ja Jaakko Ahokkaan *Runoja noppapikarista* -valikoimaan (1977). Painopiste on ollut uusien runojen kääntämisessä, ainuttakaan jo käännettyä ei ole tulkittu toisin. Tähän on syytä pysähtyä hetkeksi.

Vaikka aiemmasta käännöksestä on nelisenkymmentä vuotta, suomentaja ei ole kokenut tarvetta kilpailla sen ratkaisujen tai laadun kanssa, tai ilmoittaa suuri-eleisesti ymmärtävänsä Jacobin tyyliä toisin. Hän ei osoita eikä korjaa virheitä, sillä siihen ei ole tarvetta. Ainoa tarve oli jatkaa Parkkisen ja Ahokkaan aloittamaa hienoa työtä, laajentaa Jacobin suomeksi saatavilla olevaa tuotantoa. En muista vastaavaa hienotunteista näkemyksekkyyttä käännöskirjallisuutemme historiasta.

Iloitsen, että juuri Max Jacobin kohdalla käy näin, sillä ”uusi henki” oli taiteilijoiden ja taiteiden yhteinen. Se, että maailmaan tuli jotain hyvää ja että se oltiin valmiita tunnustamaan, ohitti taiteiden sosiaalisiin sidoksiin turhan usein liittyvän kaunaisuuden.

On oikeastaan hämmentävää, miten monin tavoin Max Jacob on edelleen ajankohtainen.





I

RUNOJA NOPPAPIKARISTA

(Le Cornet à dés, 1917)



1914

Pöhöttynyttä vatsaa tukee poissaolon korsetti. Sulkakoristeinen hattu on lytyssä, naama pelottava pääkallo mutta tumma, niin raivoisa, että karmean leukaluuhun piirtyy ylimääräinen hammas tai sarvikuonon sarvi. Oi saksalaisen kuoleman kolkkoa näkyä.

Uutisankka! Taas hautoja!

Kesken *Kruununtavoittelijan* esityksen, kun Desdemona lauloi ”on isä Görizissa mutt’ sydämein Pariisissa”, oopperatalon viidennen parven aitiosta kajahti laukaus, sitten permannon suunnalta toinen. Samassa pudotettiin köysitikkaita, joku yritti laskeutua ylimmältä parvelta, luoti pysäytti hänet permantoaition korkeuteen. Koko yleisö oli aseistautunut ja huomattiin että sali olikin täynnä... ja... Vierustovereita alettiin murhata, palavaa petrolia suihkusi. Aitioita ja näyttämöä piiritettiin, taittoistuinta piiritettiin, taistelu kesti kahdeksantoista päivää. Osapuolia saatettiin muonittaa, tiedän ainakin että journalistit tulivat seuraamaan kauheaa speaktaakkelia ja että yksi heistä oli kipeänä ja lähetti äitinsä sijastaan ja että äiti kiinnostui erään nuoren ranskalaisen aatelismiehen kylmäpäisyydestä, mies kun sinnitteli näyttämön etuosassa kahdeksantoista päivää syömättä muuta kuin vähän lientä. Tämä aitioiden sodan episodi edisti merkittävästi vapaaehtoisten värväytymistä maakunnissa. Minä itse katselin jokeni rannalla, puiden varjossa, kun kolme veljestä uudenkarheissa univormuissaan vaihtoi poskisuukkoja silmät kuivina. Heidän perheensä hakivat neuletöitä ullakon komeroista.

Runo

Raaputa pois kenraalien päät! Mutta nehän ovat eläviä! Voin korkeintaan vaihtaa niiden hatut: hatut täynnä pumpuliruutia, eivätkä keisarikauden herrat pilaile: pumpuliruuti syttyy. En tiennytkään että pumpuliruuti muistuttaa valkoista kyyhkystä. Astu raamatulliseen maisemaan! Se tosin on puupiiirros: vaihtelevan kokoisia taloja rivissä, hiekkasärkkä vesitilkan takana, vesitilkka palmun takana. Kuvitusta Max Jacobin romaaniin *Saint Matorel*. Neiti Léonie ja minä kuljemme siellä, en kylläkään tiennyt että kirjassa raahataan matkalaukkuja! Hattu päässä juhla-aterialla istuvat kenraalit elivät, emmekö me sitten elä, Léonie ja minä? En voi astua raamatulliseen maisemaan, se on puupiiirros, minä tunnen jopa kaivertajan. Kun kenraalien hatut viimein saatiin kuntoon, kaikki asettui paikalleen: palasin puupiirokseen ja rauha vallitsi taiteen autiomaassa.

Anekdootti

Eräs huonekalupuuseppä kuvaili ylistävään sävyyn muuatta laskutettavaa asiakastaan. Asiakas sai kuulla kehuista, huolestui ja lähti kiireesti tapaamaan ystäviään.

”Mihin sinulla on kiire? Velkojasihan ihailee sinua.”

”Hö, etkö ymmärrä, hän ylistää minua vain siksi että on varma saatavistaan. Varma hän voi olla vain jos aikoo lähettää ulosottomiehen. Kiiruhdan ystävieni luo etsimään leppoisamman velkojan, joka saa maksaa tälle toiselle.”

Kerroin anekdootin eräälle taiteilijalle ja kuvailin puusepän perhettä: naista jolla on vapaat rinnat, käsiä jotka ovat tuudittaneet lasta, nuoren työmiehen partaa.

”Kultaseni”, sanoi taiteilija, ”jos laitat parran puusepälle, älä kuvittele lasta, ole ystävällinen. Jos isä on siloposkinen kuvaus on vähemmän tyhmä ja anekdootista tulee parempi.”

Kun en ymmärtänyt, taiteilija kohautti olkapäitään. Itse kohautin olkapäitäni syistä joita en kerro.

Runo

”Tulen rouva luoksenne joka aamu kunnes teidän poikanne, se kapteeni, palaa siirtomaista.”

”Olisi helpompi katsoa almanakasta minä päivänä hän saapuu, mikäli tahdotte välttämättä tavata hänet.”

Menimme rouvan asuntoon kun hän oli ulkona. Sisareni julisti että rouvalla on hienot kalusteet: norsunluu-upotuksen koristeltu sänky, jonka norsunluu on irtoillut.

”Tuollaisia sänkyjä näkee paljon. Eikä se muutenkaan ole kaunis, eihän se ole vanha, ja vanha se ei ole, koska siihen on upotettuna rouvan pojan muotokuva.”

”Ethän käytä rouvan kynsiviilaa. Ensiksikään sinä et osaa käyttää norsunluista kynsiviilaa ja toiseksi rouvain kynsiviiloja ei käytetä kun he ovat poissa. Jos hän tulee kotiin, mitä hän sanoo? Ja ellei sano, niin mitä ajattelee?”

”Minä ainakin sanon, että odotan hänen siirtomaissa palvelevaa kapteenipoikaansa.”

”Hän ajattelee että käytät väärin hänen kotiaan, heittää sinut ulos, ja menet taas yksin terasseille ryypäämään.”

Nimetön

Olette kuin kuohuva maitokeitto ilmalaivan alla, vuoret, ja, sieltä, kierähtää pian, kuin valtaisasta noppapikarista, ukko maapallo, Isä Kaksoispallon otsa.

Nimiö

Se vain putosi nänninnipukastani enkä edes huomannut mitään. Niin kuin laiva lipuu kallioluolasta merimiehet kyhdissään meren kummemmin väreilemättä, maan tuntematta uuden seikkailun alkua, minun Kybelenrinnastani putosi huomaamatta uusi runo.

Saksasta tai bosniasta käännetty

Hevoseni pysähtyy! Pysäytä sinäkin omasi, toveri, minua pelottaa! Meidän ja kukkulan välissä, meidän ja viheriöivien rinteiden välissä on nainen, ellei se liene suuri pilvi. Pysähdy! Nainen kutsuu minua! Hän kutsuu minua ja näen rinnan joka pamppailee! Hän viittoo minua seuraamaan... viittoo käsivarrellaan... ellei se liene pilvi.

Pysähdy toveri, minua pelottaa, pysähdy! Kukkulan puiden välissä, tuolla kieroön kasvaneiden puiden välissä näin silmän, ellei silmä liene pilvi. Se tuijottaa, hermostuttaa, pysähdy! Se seuraa meidän jäljessämme, ellei silmä liene pilvi.

Kuuntele toveri! Aaveita, tämän tai muun maan entisaikaista elämää... Ei sitten puhuta näistä olennoista kaupungissa ettei meitä pidetä häirikköinä.

Kaksoiselämä

Linnasta nousee kaksi suippokärkistä tornia ja me käymme lepäämään vastapäiselle mäennyppylälle. Vanha neiti vaikuttaa pääalttarilta, linnan porrastasanne vaikuttaa pääalttarilta ja nyt se lentää meitä kohti kyyhkysten kannattelemana. Tai sitten pääalttarilta pääsi putoamaan mainoslehtisiä: Hyväntekeväisyysmyyjäiset. Neiti ojentaa minulle lehtisen vaan ei oivalla, että minulla on suurempi oikeus tulla myydyksi kuin myydä, tulla ostetuksi kuin ostaa, saada etua kuin itse suoda sitä.

Jatkokertomus

Eli hotellin edustalle Chartresissa pysähtyi auto. Kuka autossa oli, hotellin edustalla, oliko se Toto, oliko se Totelli, se kai teitä kiinnostaa mutta sitä ei koskaan kerrota... ei koskaan... Pariisilaisten seura on tehnyt hyvää Chartresin hotellinomistajille mutta jotenkin Chartresin hotellinomistajien seura on tehnyt paha pariisilaisille. Pikkolo otti autonomistajan saappaat ja vahasi ne: saappaat saivat huonon vahauksen koska ruuhka esti hotellin työntekijöitä ryhtymästä toimenpiteisiin joita tarvitaan saappaitten hyvään vahaukseen; onneksi tuo sama ruuhka esti sankariamme näkemästä miten huonosti hänen saappaansa vahattiin. Mitä sankarimme tuli tekemään tähän vanhaan ja perin kuuluisaan Chartresin kaupunkiin? Hän tuli etsimään lääkäreitä, sillä Pariisin lääkärit eivät riitä hänen lukuisille sairauksilleen.

Joutsen (henkevä esseen tyyliin)

Saksassa, Lohengrinin kotimaassa, metsästetään joutsenia. PISOAARIEN joutsenmerkki kertoo hyvästä pintavaahdosta. JÄRVIMAISEMASSA lintu sekoitetaan kukkiin ja sitten jo haltioidutaan sen venemäisestä muodosta. Jotta lintu saataisiin laulamaan, se tapetaan sääliä tuntematta. Maalaustaide käyttäisi joutsenta mielihyvin mutta eihän meillä enää ole maalaustaidetta. Jos joutsen ehtii ennen kuolemaansa muuttua naiseksi, sen liha ei ole niin sitkeää: metsämiehet pitävät isommassa arvossa. Haahkan nimellä joutsenet osallistuvat myös haahkanuntuvapeitteeseen, mitä haahka ei pane pahakseen. Joutsenmiehiksi kutsutaan miehiä joiden kaula on pitkä kuin Fénelonilla, Cambrain joutsenella, merkki-miehiä. Jne.

Leikkiä sanalla ”kasti”

Tein sovinnon äidin kanssa, vaikkemme enää ole samaa kastia. Pariisissa, missä millään ei ole väliä, kasteilla on väliä. Ukko Vernin tuli vastaan, saatoimme hänen vanhan krouvinsa vararikkoon tunnonvaivoitta sillä hän ei ole minun ja ystäväni kastia, nautin lasin viiniä hänen kanssaan vaikka hän ei ole kastiani. Muistan kävelleeni erään ilotytön kanssa, joka ei ole kastiani ja jota kaupunki halveksi hänen kastinsa takia, mutta hän toi kaupunkiin eloa ja jotkut hymyilivät hänelle vaikka hän ei ollut heidän kastiaan. Kun tein sovinnon äidin kanssa, kiillotin hänen parkettiaan osoittaakseni nöyrytymistä toisen kastin eleillä, mutta niin kävi että kiillotin parketin mustaksi sillä en kuulu kiillottajien kastiin: musta väri oli peräisin astiakaapin tiputtamista pikipisaroista, joita tulin levittäneeksi. Nautin lasillisen viiniä perheen ruokapöydässä, mutta seisaaltaan, sillä olin kiillottanut parkettia.

Kirjalliset käytöstavat

Kun lauma herroja kohtaa toisen lauman, tervehdyksiin useimmiten sekoittuu hymyjä. Kun lauma herroja kohtaa yksinäisen herran ja tervehditään kattavasti, tervehdykset heikkenevät asteittain ja lauman viimeinen ei aina tervehdi. Minä muka kirjoitin että puraisit naisen nänniä ja siitä vuosi verta. Jos uskot minun tehneen sen, miksi tervehdit? Ja jos luulisin sinun tehneen sen, tervehtisinkö? Tapasimme paksun rillipäisen hartiaviittanaisen luona ja kättelit minua, mutta ajauduimme huoneeseen jossa naisen reikätuoli sijaitsee ja heitit minua reikätuolin tyynyillä päähän. Tyynyt olivat erittäin 1700-lukulaisia. Ilmeisesti minäkin syyllistyin vastavuoroiseen tyynynheittoon sen sijaan että olisin todistanut syyttömyyteni. En muista, pitääkö se paikansa. Kun laumani kohtaa sinut ja olen viimeinen enkä tervehdi, älä kuvittele että se johtuisi tyynytapauksesta. Mutta jos laumani kohtaa laumasi ja vaihdetaan hymyjä, älä kuvittele että hymyilisin.

Vuorovesi ei odota

Kun ystävä sopii kanssanne tapaamisesta, välttäkää hänen tahallisen tai tahattoman röyhkeytensä seuraukset: olkaa poissa! Poistukaa tapaamispaikalta ennen sovittua aikaa. Röyhkeä olette silloin itse ja kunnia on pelastettu. Minä muistan! Oltiin kubistien koululla, siellä oli musta taulu, mustia pikkupöytiä, liitua, oli myös sävyllistä Ingres-paperia jota K:n oli täytynyt ottaa esille. Oli oppilas joka odotti, ja kun opettajaa ei kuulunut, oppilas lähti ennen sovittua aikaa. Opettaja tuli ja lähti ennen tapaamisaikaa. Tahallista röyhkeyttä vai jotain muuta? Riittää että kunnia oli pelastettu puolin ja toisin.

Autonkuljettajien kohtaamispaikalla

Vaimot istuivat toisella penkillä. Oman paikkani tunnistin kirjoista ja papereista. Tunnistin auringon kajastuksen vastapäisissä taloissa mutten kyennyt käsittämään, että oli jo varhaista tai myöhäistä. Olimme puhuneet Herrmayerin kirjasta *Pienet hanhet* ja sen tekijästä, joka on nimeltään Cabalis tai Andral. Herrmayer on hänen pseudonyyminsä ja kirja on nerokas. Kähvelsimme ravintoloitsijalta jälkiruokarasioita. Niille jotka eivät pidä viinirypäleistä oli kuivattuja viikunoita, mutta kun veimme rasioita ääni lausui: ”Ei! Ei niitä! Siinä on kokin asuni ja vuodevaatteeni.”

Taas jatkokertomus

Robert eksyy puistoon; hän kohtaa linnanherrat; hän kyllä hyväksyisi heidän ystävällisen kutsunsa mutta häntä odotetaan muualla: muualla häntä ei todellisuudessa odoteta. Hän yllättyy löytäessään Chartresin asukkaiden joukosta isänsä.

Robertin nimi oli oikeastaan Hippolyte. Hän olisi pukeutunut viimeisen muodin mukaisesti jos viimeistä muotia olisi ollut, niinpä hän oli pukeutunut kuten muutkin eli huonosti. Robert olisi voinut ajaa vaikka kahdeksansataa kilometriä käydäkseen vain kertomassa jonkun ystävänsä ystävälle: ”Se ja se lähettää teille terveiset”, sillä Robert oli hyvä, mutta ystävää hänellä ei ollut.

Robert istuutui pöytään ja söi niin kuin ei pitkiin aikoihin, eli vähän, sillä hän söi aina paljon. Sanoinko että hän söi hyvin? No, useimmiten hän söi keskinkertaisesti mutta se oli hänelle samantekevää. Robert ei tehnyt mitään, jotta ei hukkaisi aikaansa työhön; hän kyllä saattoi hukata sitä johonkin muuhun. Jos jotain olisi pitänyt tehdä, hän ei olisi selvinnyt siitä, joten hän ei ottanut tehtäviä. Robert ei tehnyt oikein mitään, parempi sekin kuin kulkea pahoilla teillä, mikä ei estänyt häntä tekemästä pahojaan teille. Mutta jättäkäämme Robert Chartresiin.

Seikkailuromaani

Siis se on totta! Tässä seison aivan kuin Filoktetes! Laiva hylkäsi minut vieraille kalliolle koska jalkani on kipeä. Onnettoman asiasta tekee se, että meri vaati minulta omakseen housut! Ja kun arvioin tilannetta, näen olevani kaikista paikoista juuri siveän Englannin rannikolla. ”Löytänen tuota pikaa poliisiin!” Näin sitten tapahtui, ja poliisimies puhui vieläpä ranskaa: ”Ette varmaankaan tunnista minua”, hän sanoi tällä kielellä, ”mutta minä olen teidän englantilaisen piikanne aviomies!” Tunnistamattomuuteen oli syy: minulla ei ole ikinä ollut englantilaista piikaa. Mies vei minut läheiseen kaupunkiin, peitteli alastomuuttani suurpiirteisesti lehvillä, ja perillä menimme vaatturille. Halusin maksaa. ”Antakaa olla”, hän sanoi, ”poliisin salaiset varat” tai ”parhaat kohteliaisuudet”, en oikein kuullut tai ymmärtänyt kunnolla.

Suuren nyörin paukahdus

Hautajaisia vietettiin jo edellisenä päivänä mutta ne piti aloittaa uudelleen reittivirheen vuoksi. Rue Royalella sattuu uusi kammellus: ruumisvaunujen pyörä irtoaa. Airut menee hätiin, poimii seppeleet samaan käteen kuin kävelykepin. Yhdessä seppeleessä lukee: Catulle Mendès, opettajalleni. Toisessa: Nuorelle, liian vaiteliaalle ystävälle joka ei koskaan kertonut meille kurjuudestaan.

Ja häntä niin utterasti hoivannut nuori tyttö! Itki, itki vaalea kaula harsojen verhoamana.

Illalla miehen täytyi kuitenkin lähteä Porte-Saint-Martiniin näyttelemään. Mieluummin kuin leuasta puristavaa egyptiläisnaamiota hän piti partaa ja näitä etelämaalaisia hiuksia, mutta parta syttyi tuleen ja suuri nyöri paukahti.

Elokuva

Maalaisperhe vossikassa: on hämmentävää että piat saavat matkustaa kuomun alla, ja pian heidät sijoitetaan ajajan penkille, sitten astinlaudoille minne he nukahtavat. Tällä välin matkustamoon on noussut kaksi murtovarasta ja he ovat ryhtyneet omalaatuisiin tekoihin. He kiinnittävät koko nukkuvalle väelle pahvista leikatut korvat. Seuraavana päivänä herra, rouva ja piat eivät enää tunnista itseään.

Kastien keskinäinen halveksunta

Missäpä olisimme ellemme eläintenkesyttäjän luona kylässä! Pahvisten kenkälaatikoiden täyttämässä eteisessä hän otti minut vastaan itse tai oikeastaan se oli van Dongenin hänestä maalaama muotokuva: mustavalkoruudullinen puku jonka nahkaosat olivat kullanuskeat. Hänen huonosti hahmoteltu silmänsä pullotti ja hiukset riippuivat kuin chocarneaun siivet (se on pörheäsulkainen lintu). Kesyttäjä tarjosi minulle tupakkaa ja suositteli minua vaimolleen, vaatimattomalle blondille. ”Ettekö te koskaan ole mennyt häkkiin?” – ”Kyllä, eläimenä!” nainen sanoi minulle. En ymmärtänyt; nainen selitti että he vuokraavat ison kalustetun huoneiston jokaisesta kaupungista, jotta päivittäin tienattua puolisentuhatta frangia saadaan kulumaan. ”Me emme omista mitään, emme mitään! Katsokaa! Nämä kengät, joitain kirjoja, siinä kaikki! Sen takia emme pyydä teitä jäämään illalliselle.” Villipetojen kesyttäjä palasi ja yllättyi läsnäolostani. Luulen että hän oli myös eläinten hammaslääkäri.

Mikä laulaen tulee

Haavoittunut matkamies kuoli maatilalla ja haudattiin puistotietä reunustavien puiden suojaan. Eräänä päivänä hänen haudastaan kömpi rotta; ohi kulkeva hevonen nousi takajaloilleen. Rotta vipelsi tiehensä mutta pudotti puolittain jyrityn valokuvan. Matkamies oli toivonut että hänen kanssaan haudattaisiin tämä kuva naisesta syvään uurretussa iltapuvussa. Kuvan nähdessään ratsumies ihastui naiseen.

Kaleidoskooppi

Kaikki näytti mosaiikilta, eläimet liikkuvat kypälät taivasta kohden paitsi aasi, jonka vaalealla vatsalla oli tekstiä, muuttuvia sanoja. Torni oli teatterikiikari, kuvaan tuli mustia lehmiä kultakoristeisista seinäverhoista, eikä tiedetty oliko mustapukuisen pienen prinsessan puvussa vihreitä aurinkoja vai katseltiinko sitä repaleisten ryysyjen läpi.

Armeliaisuuden virheet

Menen mieluummin hänen kanssaan vankilaan jotta hän ei pääse pakoon! Sanoista tekoihin: olemme suuressa tornissa. Eräänä yönä nukkuessani yritin pitää hänestä kiinni ja tavoitin pelkän valkoisen jalkaterän joka nousi kattoa kohti, ja sen jälkeen olin tornissa yksin. Suurten heinäkuormien päältä maalaisten armeliaat silmät katselevat hahmoani ikkunassa.

Naisiasiakysymys

Hän ei myöntänyt asiaa itselleen, mutta pelkäsi että jonain päivänä nainen erehtyisi eläimestä. Saavuttuaan tornin juurille tuo hento romanttinen amatsoni pysäytti laukkaavan hevosensa, meni sisään, hieroi sulhasensa ja sitten vihelsi ratsulleen, joka tuli kaukaa takaisin. Sulhanen pystyi kyllä antamaan anteeksi että neiti de Valombreuse oli hieroja, mutta eläinten kesyttäminen oli jo liikaa.

Taulun tausta

Olemme pienellä maaseuturetkellä! Pienellä retkellä kaivon luona. Yksinäinen tyttöparka kävelee hiekkarannalla, jyrkillä kallioilla dyynien rinteessä, ja näyttää kuin hänellä olisi sädekehä pään ympärillä. Voi! Minä pystyn pelastamaan hänet! Minä pullukka juoksen, riennän. Kaivolla soiteetaan Marseljeesia ja minä riennän pelastamaan tyttöä. En sanonut vielä mitään taivaan väristä, en tiennyt varmasti onko se samaa sileää taulua meren kanssa, saman värinen kuin koulun likainen kivinen liitutaulu, niin juuri, jossa on vino liituvana kuin giljotiinin terä.

Se

Kaikki oli matalaa! Raskaasti verhoiltua, kuumaa! Loioin pitkänäni divaanin tyynyillä ja uneksin, mutta hän teki kirjoitustyötä matalan raskaan pöytänsä ääressä. Silloin väliimme ilmestyi jumalatar, läpikuultavan jumalattaren vihreä kypärä. Se viipyi aloillaan siihen saakka kunnes miespalvelija, valitettavasti, astui huoneeseen ja haisi.

Espanjalaisten runsaskätisyys

Espanjan kuningas lahjoitti minulle espanjalaisen ystäväni välityksellä kolme paitaan kiinnitettyä isoa timanttia, härkätaistelijan takkiin liitetyn pitsiröyhelökauluksen, lompakon johon oli sullottu suosituksia oikeanlaisesta elämästä. Autoja! puistokatuja, käyntejä ystävien luona: suostuukohan palvelustyttö sänkyyn kanssani? S. L. ojensi kätensä G. A:lle, joka torjui kättelyn selitystä antamatta. Sovin asiat Y:iden kanssa. Mutta Kansalliskirjastossa huomaan että minua tarkkaillaan. Neljä työntekijää lähestyy minua nukenmiekkajossa aina kun yritän lukea tiettyjä kirjoja. Lopulta lähestyy aivan nuori ratsupalvelija: ”Tulkaa!” hän sanoo. Hän näyttää kirjojen taakse piilotetun kaivoskuilun, esittelee lankuista kyhätyn pyörän joka näyttää kidutusvälineeltä. ”Luette kirjoja inkvisitiosta, teidät on tuomittu kuolemaan!” Huomasin myös että hihaani oli kirjailtu pääkallo. ”Paljonko?” kysyin. ”Paljonko voitte maksaa?” – ”Viisitoista frangia.” – ”Se on liikaa”, ratsupalvelija sanoi. ”Tuon rahat maanantaina.” Espanjan kuninkaan runsaskätisyys oli herättänyt inkvisition mielenkiinnon.

Vähiten puuttuu perustaa

Voiko pyökkiä istuttaa näin pieneen puutarhaan? Seisokelen veljen kanssa sisäpihalla minne avautuvat toisiinsa kalahdellen seitsemän ateljeen ovet ja ikkunat. Pyökin-siemen on mädätkö banaani tai peruna. Jotkut mummot ovat sinuun tyytymättömiä. Mutta jos pyökki kasvaa suureksi niin eikö siitä tule liian suuri, ja jos se ei kasva, tarvitseeko sitä istuttaa? Pyökkiä istuttaessaan ystäväni löysivät korukivet jotka olin hukannut.

Onko aurinko pakanallinen?

Kirkon porstuan liepeillä, missä on veistettynä viiniköynnös ja laiduntava saksanhirvi, sahaaja heitteli puunsirpaleita auringonsäteeseen ja auringonsäde teki vastaiskuja heittämällä puunsirpaleita takaisin. Taistelu yltyi niin nopeaksi että sahaaja köyristi selkäänsä ja sanoi: ”En kestä enää!” Hän astui sisälle kirkkoon pukien takkia ylleen. Aurinko seurasi solakan kepin kanssa niin pitkälle kuin pääsi, mutta Aurinko on pakana jolla ei ole oikeutta astua laivaan.

Yksi hymy sataa kyyneltä kohti

Hevosen on vaikea hengittää: huumausaine jolla sitä yritettiin piristää on tuhonnut koko hankkeen! Vuorenharjan epäjumalia ei vielä näy. Järjetön mies iski kannukset hevosen kylkiin, universumi ei ollut kurpitsaa suurempi. Synnyinmaata merkitsi savun sotalippu. Perääntyä? Täältä ei päästä pois milloinkaan. Eteenpäin? Voi, hevonen kuolee tähän paikkaan. Mutta nyt ilmassa leijuu musiikkia, on kuin ihanetta korvennettäisiin. Kevät pelaa kuulaa vihreiden puiden kanssa ja laakso syöksee uumenistaan nelisenkymmentä varsaa.

Eliitin kaksi yleisöä

Kuningataräidillä oli jalassaan siniset samettisukat suuren esteratsastuskilpailun kunniaksi. Jollain esteellä kuningasta lähestyi hänen rakastajattarensa: ”Ruhtinas”, nainen sanoi, ”tuo nainen ei ole teidän äitinne, hänelle eivät kuulu oikeudet valtaistuimeen, hän on anastanut siihen kuuluvat etuoikeudet!” Kuningas ylisti pitkässä puheessaan prostituutiota ja vei vihille rakastajattarensa, porton. Silmälasipäinen palvelija torkkui keittiössä posliinikoristeisen hellan ääressä ja oli tyytyväinen liiton johdosta. Mitä sitten eliitin yleisö ajattelee? Ensisijainen yleisö piti prostituutiopuhetta liian pitkänä, mutta toinen antoi sille raikuvat suosionosoitukset.

Kuvaelma markkinoista

Juhlapäivä Quimperissä. Korkeat hevoskastanjat suojaavat rinteitä iltahämärissä! Rinteille tulvii väkeä. Kauppiaat ovat saapuneet torille! Jonkun raskaasti juopuneen kapteenin korjaan rantakadun kievariin, sivummalla hälystä elvyttelen häntä: tilkkanen kahvia ja tien päälle jälleen!

Lapseni, sisareni, tänään sinua itkettää: kaipaat Quimperin markkinoille. Kylläpä sinua hemmoteltiin siellä! Muistaakohan hän sinut siitä illasta, kun eläintarha avattiin vain sinua varten. Kuljimme illan hämyssä vaunusta vaunuun ja etsimme sinulle, sisko, kissaa joka ei enää jaksanut olla tiikerin poika. Kauppiaat illastivat, kissa laahusti: sanottiin että se sairastaa keuhkotautia. Sen tiikeri-isä oli litteä kuin pääskynen. Olet naimisissa ja sinua itkettää, sisar! Kauppiaat saapuvat tänään Marseille'hin: siellä meri on sinervää tai harmahtavaa puuta, rannikoksi kelpaa kitisevä sarana, paatti piirtyy yksitoikkoista, yksitoikkoista taustaa vasten! Naisella on kypsän appelsiinin värinen nenäliina! Hänen miehensä haluaa ampua häntä. Lapseni! Sisareni, mieti miten sulosta...

Laukaus

En halua tietää, en uskalla tietää! En pysty päättämään, että nousen ja otan asiasta selvää. Laukaus! Laukaus! Eilisiltana hän oli niin murheellinen: onneton sydän, onnettomat finanssit! Vaikka päivä on jo pitkällä, en päätä ottaa selvää... mieluummin kuolen suruun tähän sängylle. Ikkunaluukut ovat vielä kiinni, kohtaan vanhan F:n. Hän on tietysti kuullut laukauksen ja katsoo minuun murheissaan. Siskoni pukee vaatteita päälle ja sanoo: ”Sinun pitäisi mennä kuu-sikkoon katsomaan!” mutta minä en vastaa. Puristan päätäni käsien välissä ja nyhkytän... Ehkä se oli vain aamunvirkku metsästäjä. En halua tietää! En uskalla tietää: hän oli eilen niin epätoivoinen.

Elämä ja vuorovesi

Toisinaan outo valonhohde sai meidät näkemään aavistuksen aallon huipusta, väliin instrumenttiemme melu ei peittänyt lähestyvän valtameren kohinaa: meri saartoi huvilan yötä. Sinun äänessäsi soi ja taipui helveti, piano kuulosti kaikuvalta varjolta. Olit rauhallinen punaisessa takissasi ja kosketit hartiaani jousen kärjellä, kun tunne vedenpaisumuksesta oli saanut minut keskeyttämään. ”Jatketaan!” sanoit. Voi elämää, voi tuskaa, voi uudelleen aloittamisen ikuista kärsimystä! Miten monta kertaa väistämättömyyden valtameri onkaan piirittänyt minua! Miten monta kertaa olen yrittänyt hillitä liian todellisia murheitani ja sanonut: ”Jatketaan!” Tahtoni on kuin pelottava huvila tuona yönä. Yöt tuovat minulle pelkkää päiväntasauksen vuorovettä.

Ylimmäksi kohonnut rappio

Pallo kohoaa, se on hohtava ja yksi piste siinä hohtaa vielä kirkkaammin. Mikään ei estä sitä kohoamasta, ei aurinko joka matalalta heittää välähdyksen kuin paha hirviö arpaa, ei karjuva väkijoukko! Ei, sillä taivas on yhtä ja samaa sie-lua sen kanssa: taivas avautuu vain sille. Mutta olethan varo-vainen, hyvä pallo onneton! Varjot sinun korissasi huojuvat. Aeronautit ovat juovuksissa.

Pahimman pelko

Mies kuului niihin jotka ajattelevat takaraivollaan, asui takapihan perukassa talon ainoassa kerroksessa, pohjakerroksessa. Ennen kuin omistaja myöntäisi vuokravapauden näihin pohjamutiin hän halusi ottaa tilanteesta ilon irti: hän saapui takapihalle. Omistajan uteliaisuus muuttui vihaksi, hän nimitti kummaa vihreäverhoista alkovia kirppupesäkkeeksi, karikatyyriksi tai julisteeksi, suurelliseksi elliptiseksi piirrokseksi.

Viha muuttui raivoksi kun omistaja kohtasi sankarimme kadun toisella puolella. Omistaja oli seurannut häntä sairaan tytön luo, jota hoivasi vanha valkoisia hiusnauhoja käyttävä nainen silmät pelosta tuikkien. Karkea talousmies kutsui häntä ”herra Esinahaksi” koska itse oli juutalainen. Mikä kamala elämä siitä alkoikaan! Eräänä yönä hän heräsi neljän hämäämiehen puuhasteluun, he esiintyivät huoneen vuokraajina ja yrittivät ajaa hänet pois. Toisinaan miehelle järjestettiin kauhuntäyteisiä hetkiä. Silloin hän meni paniikkiin ja tarttui revolveriin: omistaja asui siipirakennuksessa, missä hänen tyttärensä pidätteli muusikkoystävättäriään. Yhtenä kauniina sunnuntaina mies asetti tikkaat nojalleen ruususäleikköä vasten ja nousi tappamaan vihollisensa: hän itse kieri kukkamaahan reikä kasvoissaan.

Kirjallisuus ja runous

Lorientin seudulla aurinko paistoi kirkkaasti, patikoimme ulkona ja seurasimme näinä syyskuun päivinä kun meri nousi, nousi ja peitti alleen metsiköitä, maita, rantatörmii. Pian sinistä merta vastaan kamppailivat enää puuston suojaamat mutkaiset polut, ja perheet lähenivät toisiaan. Meidän joukossamme kulki merimiespukuun sonnustautunut pieni poika. Hän oli alakuloinen ja otti minua kädestä: ”Setä, minä olen käynyt Napolissa. Tiesitkö että Napolissa on paljon pieniä katuja. Siellä voi olla aivan yksin eikä kukaan näe. Ei Napolissa paljon väkeä asu, mutta pieniä katuja on sellainen määrä ettei koskaan ole kuin yksi ihminen yhtä katua kohti.” – ”Mitä se poika taas keksii”, isä sanoi minulle, ”ei olla käyty Napolissa.” – ”Teidän poikanne on runoilija.” – ”Mainiota, mutta jos se rupeaa kynäilemään, väännän siltä niskat nurin!” Meren kuivaksi jättämät mutkaiset polut toivat mieleen Napolin kadut.

Näimme hänet, mutta eihän se ole mahdollista

Kaupunki on pieni mutta sen läpi virtaa joki, ja jokihan tarvitsee rantakadun. Tämän aution kadun äärellä sijaitsee pieni, erään lesken muinoin omistama yksityistalo: kaksi ahtaasti pakattua kerrosta ja ullakkohuoneita, takorautaiset parvekkeet. Talo on muunnettu julkiseksi kirjastoksi jossa ei pidetä kirjoja. Käyn siellä iltaisin tekemässä töitä ison ja kuluneen, mustaksi maalatun pöydän ääressä. Eräänä iltana vahtimestari sanoi: ”Ylhäällä on jotain uutta!” Siellä oli jotain uutta: pöytäni ääressä istui monia vallankumouksen aikaisia henkilöitä. Mirabeau ei ollut niin ruma kuin väitettiin: hänellä on teinipojan kaula, kasvojen voima keskittyy suun alueelle. Vergniaud’lla taas... enpä kuvailekaan mikä minua ällistytti. Hetken päästä löysin takanreunalta Diderot’n, mutta paljon luonnollista kokoa pienempänä. Hän oli alasti aamutakkinsa alla ja jutteli *Mercure de France* -lehden rouva Rachilden kanssa. Kukaan ei uskonut mitä olin nähnyt. Seuraavana päivänä otin ystävän mukaan ja esittelin hänet henkilöille. Sitä seuraavana päivänä hän ei enää tunnustanut näitä tosiasioita vaikka esittelyt oli hoidettu kaikkien kohteliaisuussääntöjen mukaisesti.

Kaihoisa viimeinen viittaus menneisyyden innostaviin haamuihin

Synnyin hippodromin lähellä ja katselin kun hevoset juoksevat puiden katveessa. Minun puuni, minun hevoseni! Silloin se kaikki tuntui omalta. Synnyin kilparadan läheisyyteen. Lapsuudessa nimeni piirtyi kastanjoiden ja pyökkien kaarnaan, enää puut ovat vain harmaita sulkia linnussa joka huutaa: ”Léon! Léon!” Hataria muistoja uhkeista kastanjoista joihin kaiversin isoisäni nimen! Hataria muistoja kilpaajoista, jockeyistä! Leluilta ne näyttävät kun niitä katsoo näin kaukaa. Hevosten jalous on kadonnut, jockeyiden kypärät ovat mustia. Kääntykää selin! Menkää pois, vanhat vangitut ajatukset, ette te koskaan lähde liitton! Teitä ei symboloi jockeyiden kimmoisa laukka vehreydessä vaan tomuinen reliefi, joka tuskakseni kätkee syksyiset kastanja-puut ja isoisän nimen.

Kuninkaat maanpaossa

Saatuaan perheen SAR on kokenut olevansa maanpaossa. Nainen ei tahdikkuuttaan haluaisi jättää häntä, hän taas ei halua naamioitua rajamuodollisuuksia ja pakoa varten. Tohvelit. Kaksi lankoa ikkunassa koko päivän, katsellaan puutarhan pönkkähameita ja lasten vanneleikkejä.

Ehdonalaisvanki pyökkien liikuttuneiden oksien alla, millaisestahan kohtalosta hän uneksii? Valtakunnista? Hän uneksii hankkivansa kauluksennapin Baselista.

Neuvottelu ”öisen” vierailijan kanssa, pataruokaa palvelijalta joka oli kukapa muu kuin... Pelata šakkia sen samaisen miehen kanssa jonka henkilöllisyyden hän tietää.

Pelätä yöllä, että murhataan genealogisesti.

Päivällä tietenkin tehdään kävelyretkiä järven rannalla; arkkiherttua soutaa ja työntää Euroopan rannan yhdellä potkulla loitommaksi. Nainen ei sitä paitsi ajattele häntä. Mies raapustaa runoja.

Luonnon välinpitämättömyys

Ruusunpunainen hämärä! Ruusunpunaisia maalaiset, ruusunpunaisia taakat heidän niskassaan, ruusunpunaisia talot korttelista toiseen, ruusunpunainen rotko täynnä kukkia, ruusunpunainen tien kaarre ja kaikki nuo rinteessä kasvavat puut, ruusunpunaista kaarna johon on kaiverrettu nimikirjaimia, ruusunpunaisia männyt, ruusunpunaista vehreys. Ojentakaa käsi isällemme, kas tuossa on kokonaan ruusunpunainen auto. Se on pudonnut rotkoon, rikkonut puut ja palavasta romusta nouseva savu on ruusunpunaista! Ruusunpunaisia ovat myös ruumiit. Muuallakin kuin sydämissämme on ruusunpunaisesta tullut ihmisen veren väri.

Muotojen edeltävä olemassaolo

”Nyt riittää!” ääni sanoi ja tunsin mojavon potkun takamuksessani. Silinterihattuni keikahti nenälle. Nukuin. Oli vuode, yksinäisyys ja, ellei oteta huomioon ohutta kangasta lakanoiden alla, alastomuus. Ei hattua.





II

HELVETILLISIÄ NÄKYJÄ

(*Visions infernales*, 1924)



Aamulla aamun demonit

Tunnistan sinut, tunnistan teidät, sinut joka kävit eilen ja teidät muut. Hyvästi. Tänään silmäterä tuntuu vähän raukealta. Eilen se oli kylmempi ja ilkeämpi. Ei, nämä eivät ole suuria näkyjä: punainen tahra Beethovenin suussa, luostarin puutarhuri joka puree ylähuultaan ja kantaa mielenvikaisuuden kolmea pistettä korvissaan ja päässään. Nämä eivät ole niitä, eikä tämä ole hän. Vaan pieni herra jolla on pää paksu kuin nyrkki. Typeriä, tunnottomia ja ilkeitä, aamun pikku demonit.

Voi kristittyjä!

Pyhän ruumiin juhlapäivänä ripusti rouva talonsa pihalla valkoista lakanaa. Hänen kädestään jäi siihen hiilenmusta jälki, ja nouseva aurinko piirteli naisen varjosta sarvekkaan paholaisen.

Verta vuotava nunna

Kopissa ripittäytymässä. Saarnastuoli on malja. Saliin on tuotu kannellisia arkkuja, puusta veistettyjä penkkejä, ja kun messupaita puhuu ja elehtii vilkkaasti ja vakuuttavasti, kansia nousee ja verisiä silmiä ja melko vihreitä käsivarsia tulee näkyviin ja häviää.

Upseeri helvetissä

Nuo punaiset olkanauhat! Samanlaisia ovat sinun kylkiluusi,
upseeri, jonain päivänä tulen valaisemia! Luuranko.

Onnettomuus Scorffjoella

Lehtiartikkeli helvetillisenä näkynä. Andrén mukaan ”tärkeintä on elää sovussa kohtalonsa kanssa.” Kohotin katseeni Petit Parisien -lehdestä, joka on mielenkiintoinen heijastus demonisesta maailmankaikkeudesta: ”Hirvittävä onnettomuus Scorffjoella!” Oi kohtalo, ilmeisesti sinun kanssasi on eletävä sovussa vaikka Jumalan kädenjälkeä sinussa ei näy kuin Hänen henkilökohtaisille ystävilleen. Tunnettu tarkastaja, sympaattinen herra Mouze joka tällä haavaa lomailee perheineen Ploërmelissä, oli retkellä Scorffjoella kun hyökyaalto kaatoi veneen. Säkkipilliä rannalla soittavan nuoren ja innoittuneen paimenen huudot toivat paikalle Ploërmelin sisävesilauvureita, jotka onnistuivat nostamaan vedestä vain herra Mouzen. Tieteelle ja hallinnolle oli onni onnettomuudessa että Mouze selviytyi elävänä Scorffista. Onnittelemme tiedemiestä ja otamme osaa perheenisän suruun. Turha edes mainita, että huolitellun ja hiotun artikkelin on allekirjoittanut Saatana ja hänen nurkkakuntansa. Saanen vuorostani kertoa lisää pojan eli Georges Mouzen muistosta. Hän oli rivisotilas 117. jalkaväkiosastossa Le Mansissa ja osoitti näyttelijänlahjoja olematta silti ammattilainen. Hän jäljitteli innoittuneiden innoitusta niin hyvin että Saatana uskoi hänen olevan innoittunut. Innoittuneet ristiinnaulitaan mutta valehtelijat hukutetaan: demoni nuhteli häntä hukuttamalla hänet mutaiseen jokeen. Nyt hän on nekrologin allekirjoittaneiden demonien luona. Maan alla, toisen

maailman kujilla ja kaivoskäytävillä hän on kuin kotonaan. Joutuuko perhe kantamaan pojan tekemien virheiden koko painon? Georges Mouze ei elänyt sovussa kohtalonsa kanssa. Hänen isänsä nimitetään korkeimpaan hallinto-oikeuteen, sillä kärsimys jalostaa. Täsmälleen, lehtien kuolinilmoitukset epäilemättä herättävät mielikuvia isästä hallinnon korkeissa piireissä.

Linnoituksen vihollinen

Olipa vaivan arvoista rakentaa linnoitus viehkeydelle. Vain tunnin unet, ja vihollinen tulee jo sisään mustassa kypärässä, mustan ratsun selässä. Perässä rynnistää sirpein ja hakuin varustautuneita maalaisia. Yksi kalvakka ja verestäväsilmäinen vaikuttaa muita vihaisemmalta. Jumalani, varjele minua! Mutta on liian myöhäistä.

Turhia ponnistuksia

Pakotan itseni moittimaan piruja. Jokainen sanani on virhe sillä piru on minussa. Sanat aiheuttavat kuolemani, eikä niiden lausumatta jättäminen tekisi kuolemasta yhtään vaikeampaa. Mitään ääntähän ei kuulunut: koko näytelmä esitettiin hiljaisuudessa. Puut, meri ja kyyryiset kalliot olivat ehkäpä ainoat tuomarini. Olivat tuomareita johtuen niistä, joita kätkevät.

Lahonneet vuodet

Tytöt! Minun mieliäni he ovat, nyttemmin hajonneita. Muinoin he kylvivät harkiten kultaista siitepölyä ja nauttivat rytmikkäästä kylvöstä. Heillä oli haarniskat tulevaisen sulhasen odottamiseen. He odottivat ruskeita purjeita korkealla kasvitieteellisessä puutarhassa. Valmistivat lääkkeitä pelastusta varten.

Nyttemmin he eivät odota enää mitään: odotettu on saapunut, vihollinen joka työntää kumoon lääkekasvi-kaupan, lakkauttaa meren ja mustaa kaiken, Ihmiskunnan Vihollinen.

Helvetti on porrasteinen

Työpaikallani muotialan osuuskunnassa yritin varastaa sukkanauhoja kun tumman ruman ikäneidon silmä vältti. Minua ei kuitenkaan jahdattu upeassa portaikossa varkauden takia vaan siksi, että laiskottelin ja vihasin turhan aikaisia hepeniä. Painu alas, sinua seurataan! Portaajat eivät ole yhtä kauniit toimiston kuin liikkeen puolella. Portaajat eivät ole yhtä kauniit pakkaamon kuin toimiston puolella. Vielä rumemmat ovat kellarin portaajat! Mitä sanoisin rämeestä jolle saavuin? Naurun tirskahduksista? Eläimistä joita hipoen kuljin, näkymättömien olentojen kuiskutuksesta? Tuli väistyä veden ja tiedottomuus pelon tieltä. Kun tulin tajuihini olin vaitonaisten ja nimettömien kirurgien käsissä.

Mietiskely puun juurella

Kuuruohoksi, ”paavin rahaksi” sanotun kasvin ja vaalealehtisen puun edessä vaunut irrotettiin valjaista ja minä kiersin vaalean puun ympäri. Ystäväni! Palaan tuolta matkalta kauhuissani. Sain nähdä, edeltä nähdä. Aavistin koko kuolemanjälkeisen tulevaisuutemme. Kuulin mitä huutavat ne, jotka ennen meitä käyvät syvyykseen! Käännyttäkää ystävämme!

Varoitus

Te kauniit, jotka menette ohi! Te hyvät, jotka rakastatte minua! Suuret, joita ihailaan! Itken teitä. Totisesti, silmäni täyttyvät kyynelistä ja kun te olette menneet, kyyneleni eivät kuivu, sillä tiedän millaisiin aukkoihin teidän tienne johtaa! Minä tiedän paremmin kuin kukaan, mikä mutkassa vaanii.

Nähdä oma kuolemansa

Nousin säihkyvien portaiden muodostamaa suoraa linjaa ylös: ylhäällä minua odotti karmaiseva demonin kuva. Vuoteen verhojen takana karmaiseva kuva odotti minua: demoni!

Kipusin laakson rinnettä: se oli tulvillaan kukkia ja laiturin kävelytie seuraili virran muotoa, paikalla ei ketään muuta kuin satamatyöläinen: mutta hänen katseestaan luin, että hän on siellä vain merkitäkseen sitä, mitä edustaa: demonia!

Junat käyvät ristiin! Junat ovat tyhjiä! Tyhjä maaseutu juna-aseman ympärillä. Mutta junasta astuu matkustaja, joka tarkastelee minua hymyillen mitä kauhistuttavimmin ja hänen hymystään luen, että hän on siellä vain merkitäkseen sitä mitä edustaa: demonia.

Illallinen kaupungissa

Pelkkiä herroja, ja millainen hiljaisuus pyöreän pöydän ympärillä. Vain pyöreä pöytä ja minä puhumme. Lautasten samankeskiset kehät, aterimien pyörösauvat terävöityvät: O:sta tulee omega, T:stä theta. Tätä merkitsee koukeroinen lavertelu kreikaksi: Olet nyt tässä, matkalla helvettiin. Suolammen samankeskiset väreet.

Teorettinen näkökohta

Sormusten jalokivet tai lammet, lammet tai sormusten jalokivet. Oletteko nähneet, mitä siellä uumenissa liikehtii, jalokivien, lampien pohjassa? Syvällä maailmassa on jotain liikehtivää, puoleensavetävää kuin jalokivien ja lampien pohja.

Avaimenreikä

Minulle kerrotaan että maailmankaikkeuden kaunein asia on viereisessä huoneessa. Lähestyn avaimenreikää! Mutta oven tällä puolen vietetään bakkanaaleja. Huone on täynnä konnia ja avaimenreiän edessä, tuolilla hajareisin polttelee piippua veitikkamainen Napoleon. En näe mitä oven takana on, mutta tunnen sen. Kunpa tuo ovi ei aukenisi koskaan!

Ihmiskasvoiset demonit

Hymyilevät rouvat takertuneina kalliojyrkänteen rosoihin. Yön kauhu leviää jättimäisten vuorten ylle, se etenee huipulta huipulle. Muistan: ”Palatkaa kaupunkiin hakemaan minun viuhkani!” Ei ole kaupunkia, on vain jättimäisiä kiviä. ”Ei, kuulkaa, menkää hakemaan meidän käsilaukkumme tuolta rotkosta!” Muistan jyrkän rantakallion, ja nämä rouvat, nämä rouvat näyttivät vanhoilta kaupunkilaisnaisilta, rumilta ja köyhiltä. Miten paeta tästä hirveästä yöstä? Miten paeta näiltä tahmaisilta kallioilta? Tiedätkö missä olet ja keitä ovat rouvat?

Riivaaja sekoittaa pään

Lapsi järjesteli tinasotilaitaan kolme kertaa kolmen ryhmiin kuten matematiikan numeroita kouluvihkossaan. Hän mietiskeli niiden kirkkaita värejä, niiden lyhyitä jalkoja. Hän sotki ne harmoniseen epäjärjestykseen, katseli niitä läheltä ja kaukaa. Hän puolusti niitä asuinhuoneiston kenkiä ja keveitä hameita vastaan. Jumalani, suo että minun sanani ovat järjestyksessä ja helposti liikuteltavia kuin pienet tinasotilaat, tee niistä kirkkaan ja vaihtelevan värisiä! Tai oikeammin, Jumalani, kun Herran armo asuttaa minun sieluni tuhansilla puhtailla ja väkevillä tunteilla, varjele sitä kaiken jalkoihinsa tallovalta riivaajalta, varjele sitä riivaajan hameilta jotka pyyhkäisevät mieleni sotilaat kumoon.

Torin hulinassa

Holvikaarten alle saapui kaksi miestä jotka eivät olleet paikallisia. ”Pariisin poliisi”, sanottiin. Mutta jos he olisivat pariisilaisia, he pukeutuisivat paremmin, jos taas poliiseja, huonommin. Heidän katseensa oli kuin loukkaus iloa kohtaan. Seuraavana päivänä Jacques ja minä pidimme toisiamme kädestä, oli hääsunnuntai: ihmisvilinää ja joitain oppineita. Kun vihkivettä pirskotettiin, mainitut kaksi miestä lähtivät pakoon ja katukiveys heidän allaan puhkesi liekkeihin.

Arvoitukselliset regatat

Kaleereja! Keulat ja perät kulkevat sekä eteenpäin että taaksepäin! Juhlaa varten alasti riisuneiden miesten veistämiä hirviöitä heitellään mereen silmä-suuaukko-otteella. Keulojen ja perien veistokset ja liike jäljittelevät aaltoja, niiden liukastelua. Hirviöillä on joka hampaassa käsivarsi ja joka käsivarressa on mies, joka ei enää ilmesty takaisin. Hän ei enää ilmesty maan päälle! Mutta hirviöveistokset tuntuvat hymyilevän: mies näet ilmestyy jonnekin muualle, valitettavasti.

Mikä piilottaa pelastuksen

Aurinko on paistanut pohjamutiin ja uskon, että olen turvasa synniltä. Kuka piilottaa joenpohjan mudan? Aurinko! Voi maaliskuun vaarallista aurinkoa. Kissa kirkaisee koska astuin sen päälle ja kirkaisu näyttää minulle auringon kätkemän mutapohjan: Paholaisen loistokkaan valtakunnan.

Epätoivo

Kirkot ovat metsiä joissa Jumala nousee ikuisena aurinkona, mutta demoni sanoo että se auringonnousu on minulle ilta-hämärä.

Demonin runollinen käännös

Tuulen piiskaama murheellinen valtameri on hänen valtavien kasvojensa muoto. Joskus minun vuoteeni on tuon valtameren muotoinen, kun säädylisenä ja paljaana kamoksun jotakin läsnäoloa.

Osoitettu

Mikä yö! Syödään pakkotyövankien ruokalassa ilman kynttilöitä. Ei kovin pimeää, erotan partakarvat minua lähestyvän naisen ylähuulesta. Minua osoittavasta sormesta puuttuu falangi, sen tilalla on haava. Naisen huulella liikkuu peto: sanan ja vallan synnit. Minut on merkitty ikiajoiksi. Murheisiin voi lisätä kammottavan, kammottavan epätoivon!

Lähtö

Juna vie minua pois Sacré-Cœurin luota ja tuo lähemmäs Helvettiä. Lohikäärme eli Taivaallinen käärme, kärsimyksen organismi, juna joka etäännyttää minua pyhästä hengityksestä. (Maailmassa on joku joka ymmärtää edellisen lauseen.) Valkea kiekko eli taivaallinen käsi vaipuu törkyiseksi tuikuksi ja näillä raudan ja tulisen käärmeen kärventämällä laitureilla veneet ovat selkeän varoituksen arkkuja. Älä enää mene meistä kauemmas: huomaathan että kuolema seuraa joka askelella.

Attentaatti

Kadunkulmassa joku mies uhkaa minua puukolla. Hämmästyin itsekkin taitojani kun tartun häntä käsistä, mutta hän on kauttaaltaan haavoittumaton. Minut piiritetään, muistatan että poliisit puhuivat minulle ja kerroin katuosoitteeni. Kukaan ei nähnyt Häntä: hän pysytteli takanani ja tunnusteli minua käsillään. Silloin minua alkoi heikottaa, hän upotti terän kylkeeni, yritti pistää maksaan tai maksamaan. Nykyisin puukkomies kuuluu tuttaviiini.

Onnellisia köyhät!

Kun kardinaalin palvelija avasi autotallin oven, näin että hänellä oli demonin kasvot: minusta näytti että hänen avo-
kenkiinsä kätkeytyi tietynlaiset jalat jotka tunnen hyvin.
Nouseva aurinko valoi ryhmän liepeille tietynlaista rikin
väriä jonka tunnen, tunnen. Kirkon lasimaalaukset kohot-
tivat itkuiset kasvonsa kohti aamun salaperäistä taivasta.
Aukion puut hymyilivät ironisesti lehtiensä havinan alla.

Tie helvettiin

Miten surullinen onkaan luonto täällä! Puut riutuvat, eikä eletä talvea sen paremmin kuin syksyäkään: lehdet ovat keltaisia ja kukat kovin sairaalloisia. Hotelli näyttää hyvältä, syötävää se ei tarjoa, matkailijoita on silti paljon. Matkustetaan enemmän tottumuksen kuin uskon voimasta. Ajo-neuvo on ulkonaisesti kaunis, ikävä kyllä, ja kuljettaa meidät sinne minne vievät haaleus ja riippuvuus.





III

RUNOUSOPPIA

(*Art poétique*, 1922)



*Suurmiehet elävät todeksi suuria mietelauseita,
joita pienet kirjoittavat.*

Hyvä kirjallinen teos syntyy vain silloin kun tekijä ymmärtää jonkin ajatuksen läpikotaisin. Teos voi olla vain jonkin käsittämistä.

Jokaisen tuttaviiin kuuluu kahdenlaisia ihmisiä: niitä joille antaa ja niitä joilta itse saa. Omaa henkilöään voi arvioida sen mukaan, kumpia pitää mieluisampina.

Ihailu kohdistuu lähinnä sellaiseen mitä itseltä puuttuu. 1800-luvun lopun kirjailijat osoittivat kunnioitustaan voimalle. Heidän kunnioittamansa voima on voimaa joka kasvattaa nautintoja, toisin sanoen heikkoutta.

Rikkaana oleminen on vaikeaa. On vaikea antaa hienovaraisesti. Kuka sanoo näin? Rutiköyhä sivistynyt runoilija, joka saattaisi ilmaista asian painokkaamminkin.

Keskusteluja luonnehtii aina välinpitämättömyys, kovapintaisuus ja hätiköidyt johtopäätökset. Parhaat meistä pakottautuvat pintapuoliseen tai ammattimaiseen armeliaisuuteen. Myötätuntoisen kritiikin puute estää yleisön mukua kehittymästä.

On kahdenlaista henkeä: vastaanottavaa ja aktiivista. Mikäli haluaa uskoa inspiraatioon, nerot ovat luonteeltaan vastaanottavia. Nerojen näennäinen höperyys johtuu siitä että he odottavat vapahtajaansa. Mitä tiuhemmin vapahtaja vierai-lee, sitä sakeampi on höperyyden vaikutelma. Ne joiden luona vapahtaja käy harvemmin ovat loistokkaampia seurassa.

Paul Verlaine, romantikko. Verlaine omaksui muilta roman- tikoilta paksut värit ja töherteli niillä auringonlaskuja, öitä, vanhoja maalauksia. Käsitteiden tarkkuudessa hän kuitenkin päihitti sekä edeltäjänsä että seuraajansa.

Kirjailijat, jotka hankkivat arvostusta tekeytymällä vaikeasel- koisiksi, saavuttavat sen mitä tavoittelevat, eivätkä muuta.

Todellisen kauneuden kerran oivaltanut tarvelee itseltään tulevat taidenautinnot.

Onnellinen ei tiedä rakastetaanko häntä, sanoo muuan roomalainen runoilija. Rousseau sanoo: onnellinen ei osaa rakastaa. Taide on rakkautta.

Metodit johtavat henkiseen laiskuuteen. Vanhat tiet johtavat metodeihin. Jos on totta että taivaalliset henget ovat Jeesuk- sen Kristuksen palveluksessa ja että taivaan valtakunta on Hengen valtakunta, niin eikö ole vain luonnollista, että hen- get innoittavat etsimään uusia teitä?

Taide on valhe, mutta hyvä taiteilija ei ole valehtelija.

Esitätte vastalauseen nuoren taiteilijanalun kutsumukselle: ”Taiteilijan ammatti merkitsee nälkäkuolemaa.” Tulette vain sysänneeksi häntä eteenpäin, sillä hän janoaa marttyyriutta.

Julmuuksia, juonittelua. Hulluutta, intohimoja, juoruilua; kaikki päihtymyksen muodot, epärehellisyyttä, elämää joka on hiukan vähemmän ja hiukan enemmän kuin ihmisen. Kiittämättömyyttä. Kaksikymmentäviisi vuotta taiteilijana. Silti voin pyhästi vakuuttaa, että olen nähnyt vain niiden ystävieni onnistuvan, jotka yksinkertaisesti ja vilpittömältä perustalta tavoittelevat hyvää, myös monilla harharetkillään. Kauppiaista en sano mitään.

Mitä eroa on kirjailijasta tarttuvalla tunteella ja tunteisiin vaikuttamaan pyrkivillä näppärillä keinoilla? Maeterlinckin teatteri.

Nainen näyttäytyy somistautuneena, koska ei ole riittävän kaunis toimiakseen toisin.

Pianot ovat johtaneet yleisön makua harhaan enemmän kuin merkittävät sanomalehdet.

Persoonallisuus, mikä sitkeä erehdys.

Katselkaa ympärillenne, muita asioita katsellaan myöhemmin jos eletään riittävän pitkään. Jos teissä on neroutta tai ihmeenkaltaista vaistoa, katselkaa muualle.

Pyhän sydämen palvonta, keihäänpisto eli viides haava, syvän älykkyyden fyysinen merkki ja kultti. Suuret mietteet kumpuavat sydäimestä, sanoo moralisti. Se tarkoittaa että perinpohjaisesti voi ajatella vain ideoita, joista on tullut vakaumuksen tai tunteen voimatekijöitä. Juuri tällaista fyysistä älykkyyttä tulee käyttää kirjoittamiseen.

Omaan kutsumustehtäväänne uskovat arvon romaanikirjailijat, lausun teille totuuden sanan: ihmisen luomiseen kykenevä teoria on vahva tai pikemminkin teorian luoma ihminen on vahvasti ihminen. Sellainen teoria on harvinaisuus ja sellainen ihminen vielä harvinaisempi. Bourget'n kuuluisalla Oppilaalla oli jo valmiiksi rikos sisimmässään. Romaanikirjailijat, älkää turhaan murehtiko: todellinen kauneus on aina moraalista, eikä Faidran rakkaus saa ajattelemaan pahoja ajatuksia.

Kirjat eivät niinkään synnytä aikakausia kuin aikakaudet kirjoja. Kirjat edustavat aikaansa, vallankumous nimetään jonkun yksittäisen henkilön mukaan. Vain odotuksenmukaiset kirjat voivat menestyä. Aika osaa jopa etsiä nerojaan menneisyydestä, se herättää niitä henkiin omien nerojen puuttuessa ja ilmaisee itseään niiden kautta. Moraalittomuus ei piile kirjoissa joita luetaan aina vain vähemmän, eikä poliisin valvomissa elokuvateattereissa. Moraalittomuus on musiikissa, joka vaikuttaa suoraan hermokeskuksiin ja ottaa lapsen valtaansa ja heikentää rotua. Jos olisin Nero, kuulu Rooman polttanut keisari, antaisin heti kärkeen polttaa kaikki Ranskan pianot ja nuotit niiden päältä, kaikki sydämenmuotoiset jakkarat, nuottihyllyt, kiel-

täisin näiden eri kalusteiden valmistamisen. Että joku hyvä ja ainutlaatuinen pianisti saisi oikeuden pitää hallussaan ja käyttää näitä räjähteitä, siihen vaatisin suunnattomat vakuudet: lääkärintodistuksen jonka myöntää vain merkittävien psykiatrien neuvosto; todisteet absoluuttisesta musiikki- mausta (musiikin Sainte-Beuve); hankalasti saatavat lupa- kirjat joita anotaan poliisiprefektuurista ja jotka varmentaa allekirjoituksellaan sekä valtionpäämies että vastuullinen ministeri. Mutta minä en ole Nero enkä voi kuin sallia, että teidän tyttärenne johdatellaan lempeästi aviorikokseen ellei peräti prostituutioon pianojen ja kaikenkarvaisten melodioiden avulla. Ne ovat eri tavalla vaarallisia kuin romaani: nuori järkevä ranskalaistyttö ottaa romaanin vakavasti vain omasta vapaasta tahdostaan.

Miehessä naisia miellyttää materiaalisen elämän rikkaus: raskas, enemmän tai vähemmän voimakas liha vailla elinvoiman rappiota, sen tasapainoa merkitsevä rauha. Naisessa miehiä miellyttävät paheellisuuden tai tunne-elämän ulkonaiset merkit. Naisen tiivydeltään vähäinen aines tarvitsee viriiliä uhoa. Miehen tiivydeltään liiallinen aines purkautuu peltoon jonka se on katsonut itselleen sopivaksi. Kyse ei silti ole mistään kosmisesta ilmiöstä, kuten naisella, vaan siitä että vapaasti valitaan se mikä hivelee aisteja ja voi ottaa ylijäämän vastaan. Niinpä miehelle on huono merkki rakastaa itseään vahvempia naisia, ja naiselle on erinomainen merkki rakastaa heikkoja miehiä. Taiteilijoihin tämä ei päde: heissä on mukana naista, se on heidän vahvuutensa. Vahvan naisen valinnut taiteilija voi olla heikko mies ja vahva taiteilija. Heikkoja miehiä rakastava naistaiteilija on täysipainoinen olento.

Omistajat voivat olla vain konservatiiveja, mitä poliittisia nimilappuja he itselleen sitten antavatkaan. Kirjallisuus, joka uskoo suostuttelevansa heidät olemaan jotain muuta, voi ainoastaan saada heidät pelkäämään omaisuutensa puolesta ja valmistautumaan taisteluun.

On merkillinen tosiseikka, että Englannin tapaiset monarkiat käyvät sotaa kaupallisten syiden takia, toisin sanoen demokraattisiksi sanottujen syiden takia, ja että ranskalainen demokratia sotii kunnian ja valloituksen eli aristokraattisten syiden takia. Kenties kirkon vanhin tytär onkin pohjimmiltaan aristokraattinen maa. Tosiasiassa sanojen ”demokraattinen” ja ”aristokraattinen” merkityksestä ei lie ne yksimielisyyttä: läpäistävänä olisi kliseiden viidakko, joka kertoo näiden käsitteiden tärkeydestä. Toinen selitys: emme olekaan sitä mitä aina pyrimme olemaan, ja kansanmiehet ovat verrattomia ”aristokraattisen” taiteen tavoittelijoita. Toisinaan he ymmärtävät tuon sanan merkityksen ja yltävät tuloksiin, toisinaan he erehtyvät ja ovat hauskoja.

Olla kylmä. Kylmäpäinen. Nämä ovat kaksi eri asiaa. Lyyrikko, joka on kylmäpäinen ja hallitsee voimansa, pystyy luomaan tasapainoisen mutta kuumen teoksen. Mitä taiteessa voi odottaa intohimottomalta ihmiseltä?

Huimauksen kultti... Ei pidä kuitenkaan unohtaa, että huimaus koetaan korkeuksissa.

Tehkää minulle keskiaikainen taulu, kulmatornia unohtamatta, pyytää asiakas maalarilta joka nauraa. Miksi? Miksi taiteen lakikokoelmassa kulmatorni ei merkitsisi keskiaikaa

kuten yksinkertainen pitkä leninki vielä parikymmentä vuotta sitten merkitsi runoutta? Voisin helposti laatia tällaisen koodeksin kullekin jopa kaikkein moderneimmista ystäväistäni, eikä se vähentäisi heidän arvoaan minun silmissäni. Päinvastoin, taiteessa ”oleminen” tarkoittaa, että omistaa yksilöllisen koodeksin. Mitä laajempi se on, sitä suurempi taiteilija.

Runoilija hioo terästä Iksionin pyörää vasten. Kunpa kipinät sinkoilisivat aina vain korkeammalle, kunpa ne syyttäisivät taivaan tuleen!

Estetiikan alalla ei koskaan nähdä mitään syvällisesti uutta. Kauneuden lait ovat ikuisia ja rajuimmatkin uudistajat alistuvat niille kuin huomaamatta: kukin alistuu omalla tavallaan, ja kiinnostavuus on siinä.

Moderni runous harppaa kaikkien selitysten yli.

Rimbaud'n lähtökohtana oli ajatusten moninaisuus, uusi henki ei pidä ajatuksista.

Liian runsaat loppusoinnut tai loppusoinnuttomuus, matkat, kadunnimet ja kylttien tekstit, muistumat luetusta, slangi, se mitä tapahtuu päiväntasaajan tuolla puolen, odottamattomat laukeamiset, unen ilmanala, arvaamattomat päätelmät ja loput, sanojen ja ajatusten assosiaatiot, se kaikki on uutta henkeä. ”Hajanaisuutta”, sanovat viholliset. Miksi sitten parhaat modernit runoilijat ovat täysin jäljittelemättömiä? Koska heissä on tunteen ykseys ja makua. Moderni runous todistaa, että runouden alalla vain runoudella on merkitystä. Kaikki taide riittää itse itselleen.

Merkityksettömyys on heikkojen uutta henkeä seurailevien runojen pahe, mutta merkityksellisyys ei tarkoita ajatuksen läsnäoloa.

Ennen vanhaan romaanit avarsivat nuorten ihmisten käsitystä tunteista ja rakkaudesta, mutta kun uskonnon säännöt lakkasivat toimimasta vastalääkkeenä lukemisen vaaroille, kasvattajat kielsivät lukemisen kokonaan. Kauan sitten kristityn oli valittava joko kadotus eli intohimojen harjoittaminen tai pelastus eli intohimoista luopuminen. Valittiin pelastus mutta tunnettiin myös intohimot. Nykyisin valitaan tietämättömyys, joka on romaaneja vaarallisempaa. Tunteet ovat vaarallisia vain siksi, että niiden pidäkkeet on jätetty pois käytöstä. Kun pidäkkeet saadaan takaisin, tunteet ja mielikuvitus palaavat sulostuttamaan elämäämme, ja näemme jälleen salonkeja jotka ovat kuin yhtä buffettia.

Edes hyvin moderni taide ei enää ole modernia, kun tekijä itse alkaa ymmärtää sitä; kun ne, jotka voisivat sitä ymmärtää, vähitellen lakkaavat haluamasta ymmärtää ja kun ymmärryksen jo saavuttaneet kaipaavat taidetta jota eivät vielä ymmärrä.

Hahmottelu helppoa, menestyminen vaikeaa.

Statisteja arvioivan henkilöhahmon suuhun on pantava vain häntä itseään kuvaavia sanoja, sillä arviointi tapahtuu aina oman ihanteen kautta ja juuri tämä ihanne on henkilön luonne. Sääntillinen virkamies sanoo alaisestaan: hän on sääntillinen. Maailmannainen sanoo ystävättärestään: hän on erittäin hienostunut.

On hyvä merkki jos teoksen päätyttyä jää ruokahalua, toisin sanoen tunne että päämäärää ei ole riittävässä määrin saavutettu. Samaan tapaan kuin voittaja tuntee, että vihollista ei ole riittävästi murskattu.

Jotkut taiteilijat ovat aina ikävystyneitä koska he ovat tyhjiä, jotkut eivät ikävysty lainkaan koska he elävät täyteydessä, jotkut ikävystyvät koska mikään ei voi heitä tyydyttää. Älkäämme sotkeko näitä tapauksia toisiinsa. Voi olla nerokas kuvanveistäjä joka ikävystyy välittömästi ellei herkeämättä veistä, olematta silti mikään Byron.

Mestarin tyyli on oppilaan tyyli.

Ihmisellä on tarve lukea romaaneja. Se vastaa hänen heikkousteensa, joka on laiskuus, ja vahvuuteensa, joka on tunne ja toiminta. Ihminen on pullo kuohuviiniä joka sekä haluaa että ei halua poksahduttaa. Ei halua koska on perusolemukseltaan laiska: ihminen kuluttaa ikuisuuden keksien keinoja olla tekemättä mitään. Haluaa poksahduttaa koska ei toivo että se, mitä hänellä on sisällään, särkee hänet. Romaanien lukeminen poksauttaa korkin häiritsemättä sen enempää pulloa kuin viereisiäkään pulloja.

Yhteiskunta harvoin antaa ihmiselle tilaisuuden tyydyttää sentimentaalisen toiminnan tarvettaan vaarattomasti. Tässä piilee romaanin hyödyllisyys. Romaani tarjoaa läheisyyttä sille jolta sitä puuttuu, romaani on uskoutumista, ihanteidemme salainen tunnustus, kohtaaminen jossa ei tarvitse pelätä naurunalaiseksi joutumista tai rangaistuksia. Se saa meidät matkustamaan juuri sen verran kuin lais-

kuutemme vaatii. Se kertoo unelmistamme, siitä mistä on unelmoitava ja mistä voisi unelmoida. Se päästää meidät elämästä. Sillä on arvoa kaikenikäisille lapsille. Se on "taidetta" jokaisen ulottuvilla, se ei vaadi makua tai perehtymistä toisin kuin taidemusiikki, tosi maalaustaide ja kirjallisuus. Kauniita romaaneja on toki olemassa, mutta ne ovat lukijoille hyödyttömiä, ainakin kauneuden osalta: kauneutta voi löytää myös kaupallisista maalauksista, se ei ole olennainen kysymys. Romaanien kirjoittaminen on ammatti siinä missä laulujen tekeminen; romaanien tekijä ei välttämättä ole taiteilija, mutta hyödyllinen ihminen hän varmasti on. Voimmekin ihmetellä miksi romaaneissa on niin vähän psykologiaa ja niin vähän tyyliä ja niin todennäköisiä henkilöitä. Tarkoitan, niin epäaitoja. Psykologia, tyyli, henkilöhahmojen totuudellisuus, se on taidetta, romaani on jotain muuta. Kuka romaanikirjailija uhraisi aiheensa henkilöhahmon totuudelle? Eikö hänen pitäisi ensin luoda se henkilö? Eikö hänen pitäisi olla sankari jos hän työskentelisi odottamatta minkäänlaista korvausta, tarkoitan: taiteilija. Kuka romaanikirjailija seisauttaisi juonensa seuratakseen jonkin tunteen kehittymistä? Sellaisella kirjailijalla ei olisi lukijoita, koska hänellä ei olisi kustantajaa.

Selvää on, että tässä ei pyritä ylenkatsomaan romaanin mestareita vaan päinvastoin valottamaan heidän ansioitaan ja kasvattamaan heidän mainettaan, erästä hetkeä.

Vilpittömäksi sanotaan sellaista teosta, joka on riittävän vahva tehdäkseen illuusiosta todenkaltaisen.

Teos ei vaikuta vilpittömältä jos siinä vallitsee epäsuhta hiotun muodon ja köykäisen sisällön välillä. Taiteelle suotuisina aikoina runoilija ilmaisee itseään riittävän hyvin, mutta ilmaisu ei paina teosta kumaraan.

Kun ihminen huiputtaa kauneuden tähden, hänestä on tullut taiteilija.

Moderni runous ei enää käytä henkilöihahmoja joita pidettäisiin runollisina puvun, nimen tai muun vastaavan rekvisiitan takia. *Kesäyön unelman* kaltainen runous kuuluu menneiden aikojen mestarisaavutuksiin.

Kantavuudeltaan vähäisemmillä tekijöillä on helpommin tyyliä, sillä tyyli on vastaanottajan ja vastaanotetun välinen tasapainotila.

Harva nainen on tarpeeksi kaunis paljastamaan oikean karvansa, ja harvalla miehellä on niin kaunis luonteenlaatu että sitä kelpaisi esitellä. Stendhal oli kunnan mies sanan kaikissa merkityksissä. Chateaubriand on sympaattinen vain paraatiasussaan.

Jos kirjailija haluaa vaikuttaa syvälliseltä, tässäpä kelpo menetelmä: kannattaa pitää äänessä henkilöitä, jotka ovat ylivertaisia. Miten se tehdään? Antamalla heidän oivaltaa hetkessä jotain minkä selvittämiseen meni monta tuntia, osoittamalla heidän aavistuksensa oikeiksi kerta toisensa jälkeen, suomalla heille kaikkea menestystä ajattelussa ja kykyä hallita itsensä. Balzac.

Mikään ei riko psykologiaa vastaan enemmän kuin pieni eroottinen seikkailu. Kun ei huomioda, mitä kaikkea siihen ei kuulu tai mitä siitä ei seuraa.

Hyvin kirjoitettu, niin hyvin ettei jäljelle jäänyt mitään.

Tapakulttuurin ja aatehistorian kannalta tärkeät henkilöt kuten Balzac ja Baudelaire voisivat olla, voivat olla, kenties ovatkin huonoja kirjailijoita ja runoilijoita.

Se onnistuu, jota ymmärretään. Mutta kuka ymmärtää?

Paljon vaaditaan vain taiteilijoilta, joista ei pidetä.

Lörpöttelevät ja sanoilla aukkoja tukkivat kynänkäyttäjät muistuttavat maalareita, jotka luulevat osoittavansa taituri-
maisuuutta turhilla siveltimenvedoilla.

1700-luvun käännteistyyli antaa mitättömimmällekkin asialle tulppaanin haluttavan muodon. Tällainen tyyli on suositeltava, jos haluaa etäännyttää teoksen joka ei ole lähtöisin luovan hengen tyyssijasta, taivaasta, vaan teoksen luojasta itsestään. (Havainnointiin keskittyvät teokset, tutkielmat, artikkelit ja kaikki tilaustyöt.)

Kauniit asiat tappavat kauneuden. Ihailemme liikaa yksityiskohtia. Jos haluamme tehdä suurta taidetta, makua täytyy muuttaa.

Hallituksen kohtalona on kaatua, mutta valtiomiehet pysyvät.

Maalaustaiteessa järjestys ei tarkoita järjestelmää. Vahvimpia ovat systemaattiset nerot. Järjestys on ajattelun vaikutuspiiriä, jokin järjestelmä saattaa vain näyttää järjestykseltä. Järjestelmä kopioi neron luonnollista järjestystä.

Maalaustaiteessa tosi taiteilijan tunnistaa keinojen yksinkertaisuudesta.

Taide on yhteinen tulipalo, joka syttyy harmonisen ihmisen kohdatessa itsensä.

On ymmärrettävä se mistä puhuu, siinä kaikki. Ymmärtäminen ei ole vain hallitsemista vaan myös samalla tasolla olemista. Runoilijoiden kieli on ”ylevää”. Yleisö pilkkaa heitä ja on miltei aina oikeassa.

Inspiraatio on yhden maailman väylä toiseen maailmaan, maan siirtymistä taivaaseen tai taivaan siirtymistä toiseen taivaaseen.

Inspiraatio ei ole mielenvireyttä: jälkimmäinen tuottaa kaunopuheisuutta, edellinen on kylmäpäisyyttä joka vaihtaa paikkaa.

Missä ei ole ihmettä, siellä ei ole ”neroutta”.

Kirjoittaminen rintakehästä. Suuretkaan henget, jotka kirjoittivat ainoastaan päästä, eivät saavuttaneet mainetta jonka keskinkertaiset saavuttivat kirjoittamalla toisin.

On olemassa pään tyyli (Voltaire), rintakehän tyyli (Jean-Jacques) ja vatsan tyyli, jota edustavat 1600-luvun suuret klassikot lukuun ottamatta Racinea. Lisäksi on olemassa suun tyyli, jota edustavat runsassanaiset 1800-lukulaiset. Paras on vatsan tyyli.

Runoilijaa hänestä ei koskaan tule, mutta hän on täynnä runoutta.

Huono mutta ikuinen.

Lainavaatteisiin pukeutuminen on vaatekaappinsa köyhyyden tunnustamista.

Jotkin satakielet laulavat pahoin, toiset ovat toisenlaisia.

Hyvä tyyli on alhaalta syntyvää henkevyyttä. On olemassa vatsan puhtaus, joka on harvinaista ja erinomaista.

Maailma yhdessä ihmisessä, sellainen on moderni runoilija.

Rakentakaamme kauas meistä se, mikä on lähellämme.

Varteenotettavat kauppa-aikeet eivät esittele tuotteitaan näyteikkunassa.

Kauneus kätkee sisäänsä hiljaisuutta, synnyttää hiljaisuudessa. Se, mitä muualla olen kutsunut sijoittuneeksi tai asetuneeksi teokseksi, on hiljaisuuden ympäröimä teos.

Jos ruumiillistaisin intohimoni irvileuaksi joka löytää minut mistä vain, ahdistukseni myrskytaivaaksi ja suojelusenkelini Jumalan siluetiksi joka nähdään ilotulituksen valonräiskettä vasten, tuloksena ei ikävä kyllä olisi runo vaan minä itse... eikä se riitä.

Opin nuorelta ystävältä enemmän kuin vanhalta mestarilta, joka oppii nuorelta ystävältä enemmän kuin vanhalta mestarilta.

Kielen tiheys, joka 1600-luvussa eniten viehättää, ei ole kenenkään nykykirjailijan huolenaiheena. Tiheyttä ei pidä sekoittaa mehevyyteen. Corneille ja Molière ovat tiheämpää kuin Rabelais.

Lauseen paino vaihtelee tunnetusti sen mukaan, miten paljon sen eteen on nähty vaivaa. Painoilla voi myös jongleerata, se on uusi taidemuoto. Runoilille voi antaa muotoja näiden painojen mukaisesti mutta ei ilmeisesti antamatta samalla aikalaisilleen aihetta nauruun.

Jotkut maalarit ovat pohtineet estetiikkaa. Kuka ammattikirjailija pohtii sitä? On vain viihdyttäjiä ja kunniankipeitä.

Elämää voi ymmärtää taiteen kautta mutta taidetta ei elämän kautta.

Miten hieno ”keino” todellisuus onkaan! Miten hieno ”keino” psykologia, jota leimaa vain sanojen ja eleiden totuudenmukaisuus, ei saivartelu! On parempi olla tyytyväinen päähenkilöihinsä kuin itseensä.

Te kannatte minulle katinkultaa, oljenkorsia, ja minä pyydän lujaa kimmoisaa palloa. Antakaa minulle pallo jota heitellä seinään ja joka putoaa ja pomppaa ja pomppaa taas.

Kokki, ette sivellyt pohjalle voita, paistaessa munat juutuivat kiinni.

Heitin teoksenne seinään ja se jäi siihen kiinni. Halusin heittää ajatuksen, kokeilla miten se kestää, mutta ei siitä saanut edes otetta.

Yritin keskustella kirjasi päähenkilön kanssa, mutta se on vatsastapuhuja. Vain sinun pitäisi olla sellainen.

MODERNI RUNOUS

Kirjallisuudessa ajatus on jotain jonka voi saada anteeksi, oli se oikea tai väärä.

Sielun, sydämen yms. poistaminen tai niiden hyväksyminen vain ehdottoman pakon edessä.

Kriittisen älyllisen, filosofisen, journalistisen tyylin poistaminen kaikesta runoudesta (jopa ei-modernista).

Ei pidä tuomita ihmisiä eikä tapoja.

Pelkistetty, ei pelkistävä taide.

Mieluummin henkisyttä kuin henkevyttä. Mikä tarkoittaa että teoksen henki on sen veri eikä väri.

Taiteilijan terve järki ei ole asia johon teoksessa kiinnitetään huomiota.

Neroutta ei voi teeskennellä. Nerous on ihmeitä tekevää älykkyttä eikä sellaista käy teeskenteleminen.

Vielä enemmän kuin kirjoittamalla ajattelemista, tyyli on kirjoittamattomia ajatuksia (vastakohtana sisäiselle tai ulkoiselle koristelulle).

Assosiaatioita, sanotaan modernista taiteesta. Toki, mutta miten omat ajatuksenne assosioituvat? Mielikuvitus ei ole muuta kuin assosiaatioita.

Paljon puhutaan kansallisesta runoudesta, moni ystäväni sen sijaan ajattelee luovansa maailmanrunoutta. Uusi henki ei kuitenkaan ole eksotismia, jollainen olisikin virhe modernilta runoilijalta. Se mikä eräiden meistä tuotannossa voidaan kokea eksotismiksi on yritys luoda maailmanrunoutta. Maailmanrunous eroaa eksotismista sikäli, että eksotistinen runoilija nauttii kaukaisten asioiden nimistä sinänsä ja etsii ihannettaan silkan kilometrimäärän perusteella; maailmanrunoilija taas puhuu vieraista maista siksi, että hänestä ne eivät tunnu vierailta vaan läheisiltä nykyihmisen vapaamman liikkuvuuden vuoksi.

HAMLETISMI

Ihminen on hartaasti kunnioittava eläin, joka kunnioittaa yhtä luonnollisesti kuin tekee tarpeensa. Kun ihmiseltä vietään isien jumalat, se etsii uusia ulkomailta. 1800-luvulla keksittiin nerouden kultti. Naurettavien tilanteiden välttämiseksi ja varotoimena on katsottu, että vain kuolleita tai kuolevia neroja palvotaan. Mutta hurskaimmathan käyttävät kulttejaan ja jumaluuksiaan myös puvustamiseen. Beethovenin pää, Mefistofeleen pujoparta ja Hamletin voimistelutrikoot ovat saaneet osakseen uskonnollisia kunnianosoituksia. Älkää silti viitsikö kertoa jostakusta nerosta, joka muistuttaa ulkonäöltään Racinea tai La Fontainea... Ihailun sopimusehtoja ymmärtävät modernit nerot sopivat asioista myös parturinsa kanssa. Beethovenin pää on kelpannut malliksi niin taloustieteilijöille, suurille filosofeille kuin näyttelijöillekin. Mefistofeleen pujopartaa näkee lähinnä amatööriheroilla ja lehtimiehillä. Muutama runoilija on pukenut Hamletin lämpimät trikoot takkinsa alle jo kuu-tisenkymmentä vuotta. Varmuus siitä, että monet runoilijaystäväni ovat riisuneet Hamletilta hänen esikuvallisuutensa, kannustaa minua julkaisemaan seuraavat mietteet.

Pariisilaisen liikemiesperheen pojan ainoana tavoitteena elämässä näytti olevan teeskennellä hullua ja kauhistuttaa erinomaista äitiään ja pikkusisarta, joka osasi jo soittaa pianolla melko sujuvasti skaaloja ja murtosointuja. ”Sano nyt,

Marcel, otatko sinä keittoa?” – ”Uskon että absoluutissa on vielä hämähäkinseittejä”, Marcel vastasi. Isä nosti katseen lehdestä, äiti kohautti olkapäitä, tytär mutristi suuta. Illallisen aikana Marcel saattoi hyppiä seinille ja sieltä jonkin huonekalun päälle, elehtiä kuin sieppaisi karpäsen ja heittäisi sen lampaanreiden kastikkeeseen vääntelevien samalla hurmaavasti. Nykyisin Marcel on pörssimeklari, klassisen musiikin ystävä ja eronnut aviomies. Julkaistuani ensimmäiset runoni vuonna 1905 minulla oli ilo ja kunnia tapailla jo mainetta saaneita runoilijoita. Yksi heistä sovelsi keskusteluissa Marcelin menettelytapoja ja teki niiden avulla selväksi, millainen etäisyys erotti hänenlaisensa neron ja opetuslasten lahjat toisistaan. Pariisin slangissa tätä sanotaan vastustajan ”paketoimiseksi”. Eräänä yönä ilmaisutyylillä nähtävästi pysäytti jotkut maankiertäjät joita ei pysäyttänyt kunnioitus kävelevää kirjallisuutta kohtaan. Aika ajoittain tapaan kyseistä suurta runoilijaa. Ikä, taistelut ja pettymykset ovat muuttaneet hänen kielenkäyttöään. Miksi?

Ehdotan seuraavia ilmauksia nimeämään tätä hyvin ominaista kielenkäytön muotoa: hamletismi, hamletillinen, hamletisoida, hamletomaani, hamletomania, dishamletisoida. Annan joitain esimerkkejä ilmausten mahdollisesta käytöstä.

Esimerkki: hamletismi on odottamaton itseilmaisun tapa joka liittyy syvälliseen ajatteluun tai pyrkii antamaan vaikutelman sellaisesta. Toinen esimerkki: hamletilliset runoilijat ovat harvinaisia; lähes yksinomaan tunnetaan hamletomaaneja.

Vielä yksi esimerkki: mielenvikaisten hoitoloissa on lukemattomia hamletomaaneja, ja olisi virhearvio pitää heitä nerokkaina.

Vielä yksi esimerkki: alkoholin tuottama päihtymys ja narcoottisten aineiden käyttö lisäävät hamletomaniaa.

Viimeinen esimerkki: vuoden 1914 sota dishamletisoi avantgardistisen kirjallisuuden.

”Kielenkäyttö jonka pyritte yhdistämään Shakespearen Hamlettiin”, sanoi keskustelukumppani minulle, ”ei niinkään kuulu juuri hänelle kuin romanttisten näytelmien hovinarreille yleensä. Fantasion kieli Musset’lla.”

”Tärkeä vastahuomio, mutta sallikaa minun osoittaa että vastasin siihen jo edeltäpäin. Jälkimaailma yhdistää nimeltä tunnettuun sankariin muiden, tuntemattomaksi jäävien henkilöiden merkittävät teot, ja unohdettujen keksijöiden innovaatiot liitetään johonkuhun kuolemattomaan neeroon. Hartaasti kunnioittavana eläimenä ihminen kaunistelee idoliaan jopa tosiasioiden kustannuksella jotta saisi kunnioittaa enemmän. Voimme käyttää sanaa ’hamletismi’ vaikka Hamletin kirjoittaja ei olisikaan ilmiötä keksinyt. Toivon kuitenkin, ettei hamletismia sekoiteta hämäryyteen yleensä. Kaikki hämärä ei ole hamletillista eikä kaikki hamletillinen hämärää. Hamletismi on jonkin asian epäsuora tai etäännytetty ilmaus. Voi hyvin olla hamletillinen olematta hämärä. Hämäryys voi olla hamletillista jos se on humoristista ja tahallista hämmästyttämistarkoituksessa. Moderni runous saattaa vaikuttaa hämärältä muttei

ole hamletillista. Moderni runous on objektivointia, hamletismille subjektiivisuus on kaikki kaikessa, se on sen olemus. Yksi raivoaa kun häntä ei ymmärretä, toinen raivostuisi jos häntä ymmärrettäisiin. Moderni runoilija tutkii ajatusten assosiaatioita ja sovittaa niitä yhteen kaupunki- ja maalaisympäristöjen ja tapakulttuurin kanssa; hamletillinen pyrkii tuskin muuhun kuin vakuuttamaan muut omasta neroudestaan. Hamletillinen ihminen voisi olla lyyrinen runoilija ja moderni runoilija eepikko. Päivälehdet huolestuvat aika ajoin kansallisen runouden tilasta. Mikäpä siinä. Hamletillista runoutta voidaan pitää kamarirunoutena, enkä oikein tiedä mitä on kansallinen runous, mutta moderni runous on maailmanrunoutta. 1900- ja 1910-lukujen runoilijoiden eroa ei ole vielä tarkasteltu siinä valossa, mitä minä kenties ensimmäisenä kutsun 'hamletismiksi'."

MERKITTÄVIEN IHMISTEN SEURA

Halu saada aikaan jotain täydellistä on tehnyt tyytymättömyyksiä ihmisistä, jotka yksilön ja kunnianhimon paremmassa tasapainossa olisivat aikaansaaneet sellaista luonnostaan.

Ihmisen ääretön, teoksen äärellinen. Ääretön ihmisessä on enemmän kuin älykkyyttä, enemmän kuin tietoa ja sen soveltamista, enemmän kuin aktiivista tutkimusta, enemmän kuin voimaa ja voiman kantavuutta, eikä se liioin ole ihanteellisen kaipuuta, odotusta. Pikemminkin ääretön on se, mikä tekee ihmisestä muuttumattoman luonnon kaltaisen. Teosten puutteena voi olla, etteivät ne heijasta tekijänsä äärettömyyttä. Teos on äärellisen ja äärettömän yhteenlasku.

Hämärät tai vaikeatajuiset teokset eivät synnytä vaikutelmaa äärettömästä. Ääretön on teoksen ympärillä eikä sen sisällä. Mitä enemmän kirjaan sisällyttää, sitä enemmän ottaa pois sen kehyksistä, eikä suurten klassikkokirjojen merkityksellisyys anna aiheita tekijöiden aliarvioimiseen.

Suurin teho on suurimmassa vapaudessa valita tarvittavat keinot. Hyödyttömästä kauneudesta nauttiminen on samaa kuin lapsen hemmottelu piloille.

Tahto on taiteen olemus, keinot ovat sen voima.

Teos katsotaan luoduksi silloin, kun jokainen sen osista luo kokonaisuudesta käsin. Teos on objektivoitu, kun jokainen sen liikkeistä tapahtuu kaukana maasta, muistuttivatpa ne maallisia liikkeitä tai eivät. Harvat teokset ovat sekä maan kaltaisia että sijaitsevat sen ulkopuolella.

Taide on ihmiselle korvaamatonta, lasten leikit todista-
vat sen. Maun kannalta korvaamatonta voisi olla kauneus,
mutta makuja on erilaisia.

Musiikki: tekniikka on kehitetty taidetta varten eikä taide
tekniikkaa varten.

Kirjallisten teosten rakennevirheet jäävät huomaamatta.
Lukiessa kaikkea pitää kokonaisuuden kannalta välttämät-
tömänä, ja lukemisen päätyttyä mieleen on jäänyt vain
olennainen. Rakenteen synnyttämä kauneus voi kuitenkin
tasoittaa lahjojen puutetta.

Vastaanottava äly eli inspiraatio on lähtöisin enkeleistä, epä-
täydellisistä olennoista, ja on siksi vähemmän arvostettua
kuin sisäinen kieli, joka on lähtöisin Jumalasta. Tässä varsi-
nainen syy järjen kulttiin teologisella ja hieman kabbalisti-
sella 1600-luvulla.

Koulu-aika on hyvin lyhyt sillä ennen seitsemättä ikävuotta
äly ei riitä ja neljännen ikävuoden jälkeen sitä älyä, mi-
tä on, häiritsevät intohimot. Kaksikymmenvuotias taiteilija,
mietä ettet ole aprikoinut mitään.

Pope kirjoittaa: ”Rohkea rokan syö.” Mikä tarkoittaa: uutudet kiinnostavat.

Ei heiltä komeaa ulkokuorta puutu, mutta mieli on niin rahvaanomainen että sen karkeutta jää kaikkeen heidän tekemäänsä.

Gloorian ensimmäinen ehto on nautintojen halveksunta, toinen ehto tuosta halveksunnasta nauttiminen.

Tekemällä oikeutta toisten ansioille ei menetä mitään, päinvastoin.*

Si vis me flere... sanoo Horatius.** Sehän on aivan väärin: todelliset humoristit eivät juuri naura. He varaavat räjähdysten teoksiin.

Moraalittoman ihmisen kunnia on lyhty liejussa.

Minä uskon Paratiisiin ja Helvettiin mutta epäilen onko olemassa kirjailijoita, jotka ansaitsisivat joutua kumpaankaan.

Merkittävien ihmisten seura saa maistamaan kaikkea ja vie maun luovuttamisesta. Se kohottaa moraalialia mutta myös laskee sitä kätkemällä ihmisen omalta itseltään. Se on toinen kasvatust, joka vaatii kolmatta mutta viivästyttää sitä.

* En tiedä onko tämä ajatus omani.

** *Si vis me flere, dolendum est primum ipsi tibi.* ”Jos tahdot minun itkevän, sinun itsesi on ensin kärsittävä tuskaa.” *Ars Poetica* (Gaudeamus 1978, toim. Teivas Oksala ja Erkki Palmén), s. 33, säkeet 102–103. *Suom. huom.*

Teatterin tyyli ei maistu kirjoilta, kyseessä on erilainen tahtomisen muoto. Klassisten dramaturgien kirjoittamien puheiden loistavuus johtuu joko niiden hyödyllisyydestä toiminnalle tai syntyy luonteiden kautta. Näistä perusteista poikkeaminen on aina virhe. Silti kuvien runsaus tuottaa vaikutelman suuruudesta ja lyyrisyydestä, ja ajatuksia voidaan käyttää pohdiskelevan henkilön luomiseen. Periaatteessa tahdonvoimaa kuluu riittämiin siihen että kohdentaa henkilön sanaston jonkin tietyn luonteen mukaiseksi. Tyylin löydyttyä muuta ei enää tarvita.

On hyvä ajatella proosan, maalaustaiteen, musiikin materiaalia. Vielä parempi on ottaa materiaali haltuun ja unohtaa se.

Mikä virheluulo että piirustuksessa olisi kysymys tarkkuudesta! Piirustus tarkoittaa muodontahtoa: mitä vahvempi ja harkitumpi tahto, sitä kauniimpi piirros. Ja siinä kaikki: parhaiden primitiivitaiteilijoiden arvo ei liity heidän naiiviuteensa, kuten hoetaan, vaan siihen että he pitivät huolen kokonaisuudesta, joka on pelkkää piirrosta. Parhaat kubistit muistuttavat heitä.

Taide on ulkoistamista, minkä todistaa se että peilissä kaikki näyttää kauniimmalta.

Kun elokuva on ottanut omakseen toiminnan, yllätykset, käännekohdat ja anekdootit, teatterille jäävät enää vain mielenkiintoiset luonteet, intohimot ja tyyli, toisin sanoen

parhaat palat. Elokuva ei tappanut teatteria vaan herättää sen viimein eloon.

Moderni runous eli mitä tapahtuu kulissien takana.

Maalari altistuu mystiselle vaikutukselle maalauksen ja luonnon edessä. Jonain päivänä tieteellinen tutkimus selvittää, miten aineen säteilyvoima tarkalleen vastaanotetaan ja johtuuko teoksen syvä todellisuus tällaisesta säteilystä. Jotkut maalarit puolustautuvat asioiden vaikutusta vastaan ja alistavat ne omalle tahdolleen. Yksinomaan aktiivinen maalari on liian lyyrinen tai liian kylmä, yksinomaan passiivinen voi olla ihastuttava taiteilija mutta ei ole tosi maalari.

KRISTILLINEN TAIDE

Muistutan nyt Pyhän Hengen lahjoista, joita ovat rakkaus, jumalanpelko, ymmärrys, viisaus, tieto, voima ja neuvo. Mitä sanottaisiin teoksesta jossa nähtäisiin näiden lahjojen jäljet? Euroopan taide, meidän taiteemme, on kristillisen aikakauden taidetta kristityille. Parasta taidetta tekevät parhaat kristityt, sikäli kuin he ymmärtävät Pyhää Henkeä joka on kylmäpäisyyttä ja rakkautta. Minä en pidä kristillisenä taiteena Léon Bloyn vihaa, Huysmansin kuohuttavia pikku aistimuksia, Verlaine sievää täsmällisyyttä enkä Barbeyn pöyhkeilyä. Jos Jammes ja Claudel ovat kristillisiä taiteilijoita, se ei johdu heidän korostuneesta ja huomattavasta jumalisuudesta. Itse asiassa en usko että ollakseen kristillinen taiteilija täytyisi puhua Jumalasta ja Pyhästä messusta. Picasso, Reverdy ja Tullimies Rousseau ovat kristillisempiä kuin Maurice Denis, ja Racine, joka vastentahtoisesti puki säemuotoon opettajiensa kristillistä proosaa, on kyllä kristillinen taiteilija siinä missä Bossuet. 1600-luvun kirjallisuus on kauttaaltaan kristillistä, silloinkin kun se on ateistista: voima, kieltämys, kuuliaisuus, järjestys, nöyryys, köyhyys hengessä, koruttomuus, siveys, kunnioitus ovat yhtä aikaa sekä esteettisiä että kristillisiä hyveitä. Kieltämyksen ansiosta kauniit yksityiskohdat niukentuvat ja se on hyväksi kokonaisuudelle (luuleeko joku todella että Racine ei olisi kyennyt vastaavaan artistisuuteen kuin Goncourtin

veljekset?). Kuuliaisuus auttaa kunnioittamaan sääntöjä ja siten kasvattaa niistä poikkeavan arvoa, millä on jalostava vaikutus yleisön makuun. Järjestys on yhtä kuin sommitelu, absoluuttisen kauneuden matriisi. Nöyryys johdattaa kirjailijan ymmärryksen kohti omaa totuutta, köyhyys hengessä on vaatimattomuutta jota ilman mikään ei ole kaunista, koruttomuus on ornamenttien halveksuntaa, siiveys estää harhautumisen joka on mädättänyt vähintään kaksi taiteen vuosisataa, kunnioitus on sitä että tuntee sanojen, tunteiden ja ihmisten arvon ja ymmärtää hienotunteisesti mikä on inhimillisyyttä ja mikä taidetta. Antaumus merkitsee paneutumista. Käännytystyö on kristillinen hyve vain kutsumuksen tapauksessa, eikä se koskaan ole esteettinen hyve. Pakanalliset vaikutteet ovat tärvelleet taidetta viimeisen sadan vuoden ajan, ja vain muutamien taiteilijoiden kristilliset hyveet puolustavat taidetta barbaareja vastaan. Modernit teokset ovat barbaarisia vain silloin kun niitä tekevät barbaariset taiteilijat. Minä vaadin kristillisiä hyveitä.

Kuorma-auton keveys perustuu sen osien järjestykseen.

Taide saattaa olla toden kiteytymä, mutta runous kuten musiikkikin on taiteen yläpuolella.

Ihminen syntyy kantaen sisällään mestariteosta, mutta sitä toivomalla se voi jäädä tulematta.

Inhimillisuus ei ole yhtä kuin rahvaanomaisuus, realismi ei ole yhtä kuin inhimillisuus.

Tiede ei kerro mitä on se psyykinen aines, joka teoksia lannoittaa. Aines ei synny pohdiskelun hedelmänä, sillä pohdiskelun kausi ei aina merkitse hyvän aineksen kautta. Nuoruudenteoksissa on ainesta mutta niiltä puuttuu maku. Jossain vaiheessa elämää pohdiskelu on kaunistanut aineksen, joka kuitenkin häviää helposti. Nimitän henkilön ”kantavuudeksi” hänen kestävänsä psyykkisen aineksen määrää.

Ihminen syntyy kantaen sisällään mainetta. Se seuraa mukana läpi elämän, lisääntyy tai vähenee riippuen kausista, intohimoista, sattumasta (se on kuin raha). Kun tällaiset ilmiöt juurtuvat tiettyihin ympäristöihin, tiettyihin kaupunkeihin, vasta silloin ne saavat nimensä joka on maine. Työ ja riippumattomuus, siinä kaikki hyvä mitä teille toivon. Työ ja riippumattomuus pysyvät vaikka ei tunne rouva X:ää ja on köyhä.

Kysykää muusikoilta mitä he ajattelevat improvisoinnista pianolla... Kerroitte minulle, että teille jäi mielikuva X:n hyvästä vireestä hänen improvisoidessaan yksinpuheluja. Ettekö kirjoittanut niitä ylös, jotta voisitte todeta niiden merkityksettömyyden? Kirjoitetun teoksen hyvä vire syntyy siitä että teos on kypsytelty, käsitetty, pohdittu. Muistamanne nautinto syntyi työskentelevien aivojen ympärilleen levittämästä sympatiasta. Se syntyi myös eräänlaisesta odotuksesta joka sai tilapäisen tyydytyksen tiedostamattomassa yhteistyössä. Se syntyi valon intensiteetistä ja turhamaisuuden hivelystä.

Dialogia ei tehdä kirjoittamalla, sanoi joku opettaja minulle. Tämä teoria on yksi syy modernin teatterin keskinkertaisuuteen. Ei dialogia Chateaubriandin tyyliin kirjoiteta, mutta kulloinkin puhuvan roolihahmon tyyliin kyllä. Lyhyet keskustelunpätkät voidaan korvata lauseella: lauseen täytyy paljastaa luonne, koska sitä ei voida paljastaa muuten. Kirjoitettuun dialogiin kuuluu psykologinen intensiteetti jota ei kuule kadulla. X sanoo: ”Istukaa.” Z sanoo: ”Istukaa, olkaa hyvä.” Y: ”Täällä takan äärellä olisi mukava nojatuoli.” Rouva X sanoo: ”Ottakaa tuoli.” Rouva Z sanoo: ”Täällä tuoleista ei tarvitse maksaa kuten kirkossa.” Elävässä elämässä tuoliin viitataan kaiketi eleellä. Saksanmaalla sanotaan: ”Ottakaa paikka, *bitte sehr*.” Kirjoitettu dialogi huomioi vivahteet joihin ohikulkija ei kiinnitä huomiota. Siksi hyvä komedia on huvittava, maukas, helppolukuinen, siinä missä pelkkä raportti keskustelusta olisi ohkainen ja ikävyyttävä. Keskustelun sävy kannattaa säilyttää, mutta henkilöiden sanastosta on pidettävä huoli. Chrysale ei puhu samalla tavalla kuin tyttärensä, eikä Harpagon kuten Dorine.

Jos tiedät mitä rakastat ja mitä halveksit, olet jo määritellyt itsesi.

Ammattikirjailijan maun tunnistaa hänen tekemistään painavista poistoista.

”Itse tehty” tai ”itse keksitty” tai ”itse aistittu”, harvinaisia ominaisuuksia. Itse kirjoitettu, kaikin mokomin, mutta se on paljon vähemmän harvinaista.

Jotkut kirjailijat haluaisivat välitöntä tunnustusta ansioiden, mutta heidän katkeruutensa viivästyttää toiveen toteutumista. He tuhoavat joko lahjakkuutensa tai muiden sympatiat, joista he voisivat hyötyä.

Lapset leikkivät mieluiten alkeellisilla tanssinukeilla, mutta me emme ole enää lapsia... ainakaan toivottavasti.

Virallinen taide on romanttista taidetta. Romanttinen taide on epäkristillistä, koska se kiittää intohimoa jonka kristinuskon hylkää. Uuden taiteen on oltava reaktio ihmistä vastaan. Kristillinen taide ei merkitse voihketta ja valitusta vaan päinvastoin ryhdin taidetta, joka hankkii lähimmäisenrakkautta mitä löytää tutkimalla sen yläpuolella olevaa. Tämä taide tuntee ihmisloukkoa laivammin sillä se katselee sitä korkeammalta eikä anna sen saastuttaa itseään. Kyseessä on klassisen taiteilijan asenne.

Jos jokainen ymmärtäisi tekojensa merkityksen, kaikki sujisi paremmin... tai entistä huonommin. Jos naiset ajattelisivat, että kaunistautumisen päämääränä on mies- tai mielihyönteinen viettely, he pukeutuisivat vähemmän typerästi. Tietysti jopa sokerileipomoissa unohdetaan että leivoksen ulkokuoren on oltava viehättävä. Voidaan soveltaa taiteeseen: keinot unohdetaan, koska päämäärä unohdetaan.

Liioitella, jotta tulisi ymmärretyksi, tuottaa pettymys tai tyydytys, koota yhdeksi möykyksi kaikki johonkin tunteeseen liittyvä ja täsmentää se näin, täsmentää vain kasvattaakseen tai pienentääkseen, valmistakseen karikatyyrin tai sen vastakohtan, eksyttää rakkaudesta johonkin sanaan tai vain

lyyrisen päähänpiston vuoksi, käyttää vanhentuneita keinoja, harvoin mutta toisinaan kuitenkin jotta voisi levähtää tai kuulostaa madrigaalilta, saattaa alitajunta hytisemään, luodata kupeitaan, käyttää runoutta kaikissa poistoputkissa jotta kävisi selväksi, että runoilijuus ei rajaudu tekeillä olevaan kirjaan. Sellaista voisi olla moderni runous jos joku harjoittaisi sitä täysin. Mutta miten harva tietää että kuva on säen joka lentää kun ihmisen vasara iskee todellisuuden alasimeen! Jotta voisi olla moderni runoilija, on oltava suuri runoilija.

Jokin minussa vaatii enemmän kuin harmoniaa vaikka syntyisikin epäsointuja, enemmän kuin värejä vaikka ne riitelisivät keskenään, enemmän kuin sanoja, olivatpa ne neologismeja tai eivät, eikä se jokin ole tunne eikä äly, vaan harmonisen hulluuden tarve, erinomainen toden lyyrisyyden tarve joka tulee tyydytetyksi kovin harvoin, eikä sitä tyydytä kukaan kirjailija... paitsi aikamme runoilijat.

Kaikki eriskummallinen on kuin jälkiruoka joka tuotaisiin eteemme aterialla keiton sijaan. Jälkiruokaan kyllästyy nopeammin kuin soppaan. Antakaa meille kuivaa leipää, jos pysytte. Muutamat aikani runoilijat tarjoavat täyden meneyn.

Jotkut pohtivat hieman hassunkurista populaaritaiteen kysymystä ja tekevät heti virheen kuvitellessaan, että kansa haluaa nähdä sosialistisia työläisiä näyttämöllä. Näin he todistavat tietämättömyytensä siitä mitä taide on. Kuka rakastaa Monte-Criston kreivin miljoonia? Köyhä. Fantastisia tarinoita? Maanläheinen talonpoika. Tarinoita roistoista? Kunnan ihmiset. Yleismaailmallisinta taiteessa ovat paikallistarinat.

Kirjallisuusihmiset, tehkää itsestänne mutkattomia älkääkä ajatelko kansaa. Silloin kansa ehkä ajattelee teitä.

”Julkisten” taideteosten syntyinä on, että niiden tekijät eivät olleet kahdeksantoistavuotiaana hienostuneita. (Jospa Decourcelle olisikin meitä älykkäämpi!) Moni raffinoitunut kahdeksantoistavuotias on vielä tekevä ”julkisia” teoksia, mutta kaikki eivät tee niistä kauniita.

Miellyttämiseen tarvitaan varsin vähän (ja vielä vähemmän tarvitaan vastenmielisyyden herättämiseen), kauniin luomiseen tarvitaan paljon.

Harlekiinitaide (Victor Hugo) tulee korvata Pierrot’n taiteella, joka on varsinaisen suuren taiteen perusta.

Ajatellaan että kansan hyveellisyyttä voidaan kasvattaa Taiteen avulla. Taiteelliset kansanihmiset ovat juoppoja kuten useimmat taiteilijat. Haluatteko että ranskalaisista tulee alkoholisteja kuten venäläisistä? Hehän ovat taiteilijoita.

Miten vaikeaa onkaan keksiä mietelause, joka vaikuttaisi tyhmältä kansan silmissä... Yrittäkää.

Kansanomainen teatteri. Kansanteatteri on se teatteri jossa kansa käy. Kyse on kansan vihkimisestä siihen, mitä sanotaan Kauneudeksi. Harvinaisuuden kauneus syntyy joukosta konventioita, joita suurin osa ihmisistä ei tunne, sillä on olemassa myös ”harvinaisuutta”. Sellaiset kauneudet voi unohtaa heti alkuun. Kansanteatterin ongelma on psykologinen – ongelma koskee kirjailijoiden psykologiaa. Kun ei osata

”kirjoittaa väkevästi”, kansa halutaan totuttaa ”kuulaaseen” lajityyppiin. Jos osataan kirjoittaa ”epätavallisesti”, kansa halutaan totuttaa ”epätavalliseen”. Epätavallinen lakkaa olemasta epätavallista kun siitä tulee suosittua. Kun tästä mausta sitten tulee kaikkien yhteinen maku, onko se hyvä? Minä kuitenkin olen tyyni... Olkaamme tyyniä.

Proosaruno sellaisena kuin sen toteutin teoksessani *Runoja noppapikarista* ja jota on siitä pitäen jäljitelty, eroaa Aloysius Bertrandin fantasioista sikäli että aiheella ei ole merkitystä eikä myöskään maalauksellisuudella. Keskitytään pelkätään runoon itseensä, sanojen ja kuvien viritykseen ja niiden vastavuoroiseen, jatkuvaan kutsuun: 1. sävy ei muutu riviltä toiselle kuten Bertrandilla; 2. jos jokin sana tai lause sopii kokonaisuuteen, ei välitetä onko se maalauksellinen tai sopiiko se osaksi runon pikku tarinaa vai ei. Minua on moitittu käsittämättömydestä juuri tämän takia. Samaa moitetta ei voisi kohdistaa Bertrandiin, joka on vain proosakertoja ja väkivaltainen ja romanttinen maalari.

Moderni teatteri naurattaa huvittamatta ja itkettää liikuttamatta. Sen hauskat näytelmät eivät ole hilpeitä eivätkä surulliset näytelmät elämänläheisiä. Se käyttää kaikkea alhaisesti viettelytarkoituksessa. Se ei luo tyyppejä, sitä ei ole kirjoitettu, se on mutkikasta, sitä ei ole suunniteltu, se ei ole siveää, se on inhimillistä vain ollessaan tylsää, se on dogmaattista ja mahtipontista tai merkityksetöntä. Joskus sen ilmaisu on monimutkaista mutta ajatus ei koskaan, juuri toisin kuin soisi. Tehkäämme päinvastoin kuin nykyteatteri jos aiomme luoda kaunista klassista teatteria.

Ennen vanhaan käytettiin vielä silloin kunnianarvoista sanaa ”pahankurisuus” erinäisistä ominaisuuksista. Ilkeys, kyynisyys, säädyllisyyden puute, karkeus, moukkamaisuus, kiittämättömyys, tahdittomuus, julkeus, töykeys, röyhkeä hyväksikäyttö, heikkojen ja vähälahjaisten pilkka yhdistettiin sittemmin jonkinlaiseen teeskenneltyyn paatuneisuuteen, ja tämä kokonaisuus muodosti dandyismin. Taiteen uudet koulukunnat ovat kuitenkin kumonneet pahankurisuuden. Ne kutsuvat tähän kuosikkuuteen yhä uskovia asianmukaisesti katupojiksi.

Taulu on maalarin sielu maalaamisen hetkellä. Maalarin sielun täytyy olla pidäkkeetön kun se työskentelee. Mitä korkeammalle sielu on sijoittunut ja mitä levollisempi, paljaampi, lyrisempi ja ennen kaikkea musikaalisempi se on, sitä kauniimpi maalaus. Aidot harrastajat pitävät enemmän näistä ominaisuuksista kuin valokuvaajien pikku tempuista. Kun harrastaja sanoo ”pidän Corot’sta” tai ”pidän Rafaelista”, kuunnelkaa häntä: hän on vähemmän kelvoton kuin muut. Ennen kuin tartutte siveltimeen, käykää armon tilaan.

Vapaaehtoinen köyhyys on esteettinen hyve.

Koruttomuus on esteettinen hyve.

Siveys on esteettinen hyve.

Kunnioitus on esteettinen hyve.

Käännytystyö ei ole esteettinen hyve, mutta se ei myöskään ole kristillinen hyve muuten kuin poikkeuksellisesti, kutsumuksen tapauksessa.

Pakanalliset vaikutteet ovat viimeiset sata vuotta tärvelleet taidetta. Harvojen taiteilijoiden kristilliset hyveet puolustavat taidetta barbaareja vastaan. Muistutan, mitkä ovat Pyhän Hengen lahjat: rakkaus, pelko, ymmärrys, viisaus, tieto, voima, neuvo. Mitä sanottaisiin taideteoksesta, jossa nähtäisiin näiden lahjojen jäljet?

Jotta voisimme olla hauskoja, olkaamme vakavia. Kärpäsen lento huvittaa toimistovirkailijoita. Kun kirjailija ottaa yleisönsä koleasti, hän kärsii vähemmän kuin joku joka aloittaa laskemalla leikkiä. Madalletaan siis ääntä.

Alfred de Musset sanoo eräässä novellissaan: ”Latinalaiskorttelia ei enää ole.” Mikä tarkoittaa: en tunne enää Latinalaiskorttelia. Paul de Kock sanoo teoksessaan *Miellyttävä nuorimies*: ”Nuorisoa ei enää ole.” Mikä tarkoittaa: en tiedä missä nuoriso viettää aikaansa. Balzacilta voisi löytää jotain tämäntapaista: ”Nykyään pariisilaiset ovat neljissäkymmenissä 18-vuotiaina ja 18-vuotiaita neljissäkymmenissä.” Moisisilla lauseilla pystyy ärsyttämään nuoria taiteilijoita vuonna 1921. Tunnen taiteilijan jota viisikymmenvuotiaiden mielipiteet ovat vaivanneet, hänen vahingokseen. ”Taide-alalla ei voi aloittaa kaksikymmentäkolmevuotiaana”, sanoi eräs hyvin asiallinen herra jota perhe kuunteli. Tuloksena oli epäröintiä ja painostamista. ”Kuusikymmentä vuotta tyhmyyttä ei tee älykkääksi”, kirjoittavat Goncourtin veljekset. Mutta nuoret ihmiset eivät osaa arvioida heitä arvioivaa tyhmyyttä tai niitä tyhmyyksiä joita henkevilta ihmisiltä lipsahtelee. Runoilijat, älkää uskoko mitä teistä

sanotaan älkääkö hyväksykö neuvoja kuin kaikkein etevimmiltä opettajilta. Yksi sukupolvi joko ei tunne toista tai ymmärtää sen väärin. Houkat pitävät teitä liian viisaina, viisaat pitävät teitä liian houkkamaisina tai ties minä.

Maalari, hio timanttisi.

Elämän voi antaa vain tunteella.

Unohdatte että tunne on kokonaisuus. Temperamenttinhienous estää teitä olemasta karkea.

Teoksesta joka miellyttää voidaan aina löytää lukematon määrä esteettisiä arvoja. Miellyttäminen tapahtuu tunteen kautta.

Runoilija, hio timanttisi. Hio se ennen kuin aloitat työskentelyn.

Oletko ikävystynyt? Sinulla on siis jotain sanottavaa.

Taiteen heikkous Pariisissa johtuu siitä että siellä on liikaa ystäviä. Eläköön yksinäisyys! Mallit tulevat aina sopivasti poseeraamaan autiomaahasi, ja näet paremmin kun näet vähemmän.

Maaseudulla menettää hyväntuulisuutensa, ja hyväntuulisuus, etenkin haikea sellainen, on jumalallista paloa.

Muodinmukainen eli ei ikuinen. Taiteessa on kyse ihmisestä eli ikuisesta.

Ruokailu on taiteen vihollinen, mutta ulkona ruokailu on taiteen pyöveli. Ystäväni! Älkää syökö ihmisten seurassa.

Kurjuus vie kaikkialle sillä ehdolla, että siitä pääsee moraalisesti irti ja että muistaa kokemansa.

Paljaan kirjallisuuden suurin onnettomuus on yleisön puute. Parhaat lukijat haluavat, että heille tarjotaan hupia. Ranskassa on maalaustaiteen amatöörejä, mutta milloin täällä nähdään kauniin kirjallisuuden harrastajia? ”Se on hyvin kirjoitettu” kuulee sanottavan kirjoista, jotka ovat ylityöstettyjä. ”Miten älykäs!” kirjoista jotka ovat yliajatteltuja. Koskaan ei kuule: ”Se on kaunis.” Tällä hetkellä ei ehkä edes ole kirjallista ”kaunista”, mutta jos sellainen syntyisi sitä ei tunnistettaisi. Tai jos se on syntynyt sitä ei ole tunnistettu. En toki puhu useiden kollegojeni erinomaisista romaaneista enkä ystäväni oivallisista runollisista temperamenteista, kun sanon että kirjallista kauneutta ei ehkä tällä hetkellä ole olemassa. On hienoja kokeiluja, eikä ketään niitä arvostamassa.

Alas rikkaat taiteilijat! Raha on demoni. Paitsi jos käsitetään periaate *pauperi in spiritu* ja toimitaan sen mukaisesti.

Uneksin luovani maallisen elämän uudelleen taivaan ilmaan piiriin.

Elävien ja selväpiirteisten hahmojen luomista arvostetaan nyt vähiten, hahmojen jotka ovat yleisiä, uusia, yksityiskohtaisia ja mutkattomia. Tämä kuitenkin tuntuisi huomionarvoiselta tavoitteelta. Todellista psykologiaa, eikä rakastavaisten pikkumaisia riitoja, joiden parissa psykologiset kirjailijat ahertavat.

Suurissa teoksissa, jopa kaikkein traagisimmissa, on yhtä lailla ironiaa kuin vilpittömyyttä. Ironia joko antautuu tai ei antaudu nähtäväksi ja antaa teokselle etäisyyttä, jota ilman ei ole ”luomusta”.

Tendenssikirjallisuuden tuotteet kuolevat kun tendenssi lakkaa olemasta ajankohtainen. *Yhteiskuntasopimusta* ei enää lueta, jos luetaan *Germinalia*.

Evankeliumi sanoo: ”He köyttävät kokoon raskaita ja hankalia taakkoja ja sälyttävät ne ihmisten kannettaviksi, mutta itse he eivät halua niitä sormellaankaan liikauttaa.” Sama pätee tämän teoksen kirjoittajaan. Hän tosin tarttui taakkaan, mutta se ei hievahtanut.





IV

VIIMEISIÄ PROOSARUNOJA

(Derniers poèmes en vers et en prose, 1945)



Ja siinä kaikki

Näyttelijä! Se mies on näyttelijä! ja tunnustaa joka päivä rakkautensa eräälle sädehtivälle naiselle. Nainen on näyttelijä, ja näyttelijä on myös hänen rakastajansa.

Näyttelijä! Se mies on näyttelijä! ja tunnustaa joka päivä rakkautensa tuulelle, merelle, puille. Tuuli vastaa oikein, meri vastaa nuolemalla. Puut! Vastasitte havisemalla.

Mitä ovat Thespiin vaunut? Tähtien vaunut, kun penkeille on käynyt istumaan näyttelijöitä. Nuolaiskaa pusseja, santarnit! Maistelkaa tapillisista tynnyreistä. Tähtien vaunut seisahtuvat keskelle härkämarkkinoita. Härät nostavat päätään mutta ihmiset katsovat lompakkoon onko tili siellä ja siinä kaikki.

Kysynkin nyt tienristeyksessä kolmelta naiselta, jotka ovat tyhjiä purkkien edessä: Mikä on kuuluisa kellotapuli? Matkaamme markkinoille, Empoignen markkinoille, te olette kaistapää, ukkoseni. Siinä kaikki. Silti Veri-Jumala kolisi kaatuessaan.

Ja siinä kaikki.

Nimetön

Jotkin tähdet ovat mehiläisiä, tummaa ambraa ja onyksia.

Jotkin ovat kirkkaita safireja.

Jumala pitää silmät kiinni.

Usvasta huolimatta

Suojamuuri! Usvan jyräämä aukea, sammu! Se näyttää kuolevaa kieltään. Suojamuuri: poppelin savuava sarvi, sammu! Umpeutuneen horisontin kapeassa raukeudessa kuuntelen käheää korppia, syöksyyn käynyttä närheä jonka vihlova haukku puuskuttaa: se on huutava komeetta. Sammu sinäkin, kuoleman kärry joka seuraat kahlittuja ajatuksiani! Veden liplatus, kantautuuko se virrasta vai hevosen kavioista? Sammu, alhaalla havaittu ranta! Sataa!

Matkamuistoja sielunvaellukselta

Jo monen vuosisadan ajan minä, joka elän pääasiallisesti menneissä sieluissani, ...

Totta on että kuningas Ludvigin edessä ei tullut näyttää minkäänlaisia tunteita. Puistokäytävä, itsensä Poussinin veroisia puita, Saint-Cloudissa ehkä tai jossain... Näen taas kahdet viholliskasvot ajalta kun satuin särkemään yhden posliinisista esineistä, joita aseteltiin Poussinin puiden lomaan kuninkaan kävelytien varrelle. Minun oli kiellettyä edes tunnustaa syyllisyyttäni saati ilmaista katumustani. Siksi ankaraa oli kuninkaan suuruus, että epäsuosioon joutuivat kaksi vihollistani enkä minä. Nykyisin puhutaan hirmuvaltiaiden epäoikeudenmukaisuudesta eikä välitetä heidän toimiensa salaisuudesta. Jo monen vuosisadan ajan minä, joka elän pääasiallisesti menneissä sieluissani, olen muistanut kahden viholliseni kasvot Poussinin puissa paremmin kuin kuninkaan oikeamielisen hahmon.

Tosikertomus: Painbisin linna

Tiedättekö Aveyronin seudulla, Lotin rannoilla Chataignesin luotaantyöntävän linnan, Painbisin linnan? Kukaan muu kuin Viollet-le-Duc ei ole koskaan mennyt sinne sisään, vaikka sieltä kajastaa valoa yöllä ja kuuluu ääniä. Kun historialliset monumentit tulivat muotiin 1820-luvulla tai myöhemmin, Viollet-le-Duc lähetettiin käymään linnassa, Painbisin linnassa, jotta voitaisiin laatia sen historiikki ja korjaussuunnitelma. Häntä oli vastassa turbaanipäinen, persialaisasuinen mies, joka sanoi: ”Poistukaa herra, älkääkään kertoko näkemästänne kenellekään tai seuraukset ovat onnettomat!” Viollet-le-Duc piti velvollisuutenaan kertoa asiasta poliisikomisariolle, joka saapuikin käsi kantositeessä Painbisin linnalle antamaan lain määräämiä ohjeita. Kummastakaan miehestä ei kuultu enää koskaan. Väitetään, että rotkon ylle avautui ikkuna josta syljettiin kimppu ihmisiä tyhjyyteen. Painbisin linnaa ei luokiteltu historialliseksi monumentiksi. Vuosisata myöhemmin saksalaisjoukot nousivat linnalle mutta perääntyivät tykkeineen, heidän kohtaamastaan vastarinnasta ei saatu tietoa, lentokoneet katosivat takaisin yläilmoihin pystymättä kylvämään pommeja. Tarinan mukaan turbaanipäinen mies on kuolematon. Uskotteko enkeleihin, demoneihin, ikuisiin aaveisiin? Kotkat kokoontuvat ruumiin putoamispaikalle.

Kenen luona pidetään hauskaa

Maanantai. ”Eilen oli hauskaa Mélanien luona, oli tosi viehättävää. Käydään siellä usein ettei pääse unohtumaan.”

Tiistai. ”Kylläpä oli hauskaa eilisiltana Suzannen luona. Marcel on ihana, mutta Anne-Marie on mahdoton.” – ”Mahdoton.”

Keskiviikko. ”Eilen oli hauskaa Julesin luona, mennään toistekin! Mauricen maalaukset ovat viehättäviä, mutta Louisin musiikista ei ole mihinkään!” – ”Siltä näyttää.”

Torstai. *Item.*

Perjantai. *Item.* ”Alfred hullu on mennyt tappamaan itsensä!” – ”Hullu mikä hullu.”

Lauantai. ”Nähdäänkö teitä huomenna Augustinen luona? Max on lähtenyt benediktiiniluostariin. Mies olikin hullu.” – ”Hullu mikä hullu! Täytyy kyllä olla.”

Sunnuntai. ”Hullu se on! Totta kai jonkin verran uskontoa on vielä täysin kohtuuden rajoissa, mutta sellainen fanaattisuus että ihminen vetäytyy luostariin, hulluutta. Mitä se sellainen edes on, jos saa kysyä. Tiesittekö, että hän...” – ”Ahaa...”

Viimeinen vierailu

Vanha neiti!

Yllään musta silkkinen hartiaviitta hän saapuu ontuen tavalla joka tukee hänen soinnitonta nauruaan ja puheenparttaan.

Hän saapuu puutarhaan, epämääräisen puutarhan rinteeseen.

Hän on kuin makuullaan, hyvin sairas.

”Kun lääkäri kerran ei tule, tulen itse tapaamaan teitä! Saavuin kertomaan, että kuolin tänä aamuna kello... en löydä enää oikeita sanoja... anteeksi... Jos näette vadissa liekin, siinä ei sulatella vahaa kynttilöitä varten vaan se on minun sieluni... Niin aina!” Ja naurua, joka kerta yhtä miellyttävää.

”Pysykäähän terveinä! Minä lähden!”

Italian katastrofin jälkeen

Spagatin palatsin portaikon toisen kerroksen tasanteelta löytyi lakeijan – portaikkolakeijan – ruumis.

Jonkun taskusta löytyi vielä lakeijan vihko ja vihkosta muistiinpanoja, joista vain vaivoin sai selvää:

1. Ei saa viedä voita saleihin;
2. Ei saa häärätä taide-esineitä sisältävien vitriinien ympärillä etsimässä lukkoa;
3. Livree on puettava vaikka menisi tyhjäänkin saliin;
4. Ei saa pitää silmälaseja tai lornjettia;
5. Ei saa tehdä muistiinpanoja muistikirjoihin;
6. Ei saa hymyillä, kun kreivi Spagatin vieraat puhuvat;
7. Pitää muistaa että ”tunaroin” muodostaa loppusoinnun ilmausten ”minähän sanoin” ja ”irtisanoin” kanssa;
8. Ei saa pitää rouva kreivittären tai herra kreivin tai varakreivin puolta edes silloin, kun meitä ei ymmärretä;
9. Ei saa antaa koiralle syötävää salaa ja säälistä;
10. Ei saa katsella henkilökunnan naisia töissä eikä muualla;
11. Ei saa vapaapäivinä puhua kreivin perheestä;
12. Ei saa pitää päiväkirjaa edes kreivin taskussa.

MIKROKOSMOS JA MAKROKOSMOS

Kirppu on pikkuriikkinen hummeri.

Satumainen tunnustus

”Sinä et enää ikinä ota minua mukaan matkoille!” – ”Katso!”
– ”Näen apean autiomaan, loputtomat muurit halkovat sitä sopusuhtaisesti.” – ”Entä tiet?” – ”Tiet kulkevat muurin harjalla.” Oi synkät, kadotetut tiet: olemme Kiinassa.

Matkoja varten käyttööni annettu sokea hevonen oli vanha työläinen, joka rikkoi jalkansa ja yritti turhaan jatkaa katontekijän ammatissaan. Hän kulutti päivänsä katsellen rakennustyömaita. Sitten sokeutui ja lopulta muuttui hevoseksi. Kun olin tallipoikana Pohun tilalla hän palveli minua uskollisesti, ja kun polkupyöräni varastettiin sadonkorjuu-aikaan vuonna 1900... hän ehdotti yhteisiä matkoja. Sillä tavalla me saavuimme Peilikaupunkiin missä elin kaikki rakkaustarinani. Uskon että voin kiteyttää ne yhteen tai kahteen lauseeseen: Naamiaiskaupungissa kohtaamani nainen muuttui kirjastoksi, ja kun osasin ulkoa kaikki Bagarion palatsin kirjat jotta omistaisin naisen, hän muuttui jälleen naiseksi. Ja millaiseksi! Hän halusi olla suuri elokuvatähti. Kaikki dukaatit jotka onnistuin haalimaan käytettiin vekselihin, illallisiin, lahjuksiin, kauneuteen, taskurahaan. Ota, ota ihmeessä. Ei! Tieten tahtoen sukelsin mustankipeyden salaiseen yöhön. Nainen vei sokean hevoseni, ja hevonen palautti hänet uupuneena, tympääntyneenä, pettyneenä, loukattuna. Kuten arvata saattaa annoimme toisillemme kaiken anteeksi.

”Mennään asumaan sinun kotiseudullesi”, hän sanoi minulle. Ratsastimme kolmisin sokean hevosen selässä: se kolmas olin minä itse tallipoikana.

Kun saavuimme Pohun maatilalle, maatilaa ei enää ollut, oli vain suuri kyltti jossa luki: Kiertoaajeluja lentokoneella. ”Paha panna paremmaksi”, sokea hevonen sanoi surullisesti ja asettui nurmikolle makaamaan. Siihen sai liikettä enää vain piikillä.

Hautajaiskeskustelu

Minkä lie asianhaarojen johdosta kuuluisa X osallistuu tuntemattomana näihin hautajaisiin. Vain minä tunnen tai tunnistan hänet hautausmaalla. Tunnistettu X osoittaa kiitollisuuttaan, astuu lähemmäs, kertoo ystävästäni Georges'ista: "Täällä hän nyt sitten on!" – "Ja jätitte hänet yksin!" – "Kyllä te hänet tiedätte. Georges! Kun hänellä on tuli takassa, hyvä pullo ja huono kirja..." – "Olette toki liian vaatimaton jos puhutte omista kirjoistanne." – "Ei Georges minua lue."

Viipale historiaa

Jokainen pöytä oli Ludvig XV:n tyyliä, jokainen nojatuoli, kaikki seinävaatteet Aubussonia. Vitriinit ulottuivat kattoon, paneelit olivat Lebrunin maalaamia ja esittivät Styksiä. Katto! Sinä et valehdellut.

”Täällä valehtelevat korkeat ikkunat jotka ranskalaisittain antavat puutarhaan. Ikkunat, te valehtelette; puutarhat, te kätkette Akheronin ja syvyyden kuilut. Sen todistaa kammottava vaikerrus joka syvyyden kuiluista kantautuu.”

”Herra ministeri, te olette saastainen sika”, kiljui demoni Azazel kuuluisan X:n hahmossa.

”Paraskin puhuja!” kiljui demoni Amaimon kuuluisan Z:n hahmossa.

”Herra suurlähettiläs, minä menen sänkyyn sinun äitisi kanssa”, julisti demoni Migalesus.

”Äitini, saasta, äitini! Anna olla Jules, se on riski mies.”

”Herttaisen yhdentekevää!” sanoi demoni Mahazael. ”Antakaa minulle miljoona tai romutan nuo kaapit tällä revolverilla.”

”Asiakirjani! Asiakirjani! Älkää koskeko asiakirjoihini, roisto!”

”Älä niitä ammu, Mahazael. Siellä on pulloja ja sikareita.”

”Hyvät herrat! Älkää tapelko!” sanoi vahtimestari joka oli kukapa muu kuin demoni Oriens. ”Huomauttaisn herroille, että kaikki kuullaan eteishalliin saakka.”

”Hän on oikeassa!” sanoi demoni Samael. ”Hiukan hiljaisuutta! Pitää laatia virallinen tiedonanto. Laatikaamme se nyt, pyydän! Ja lisäksi vielä tiedote radiota ja lehdistöä varten!”

Silloin helvetti vaikenä ja syvyyden kuiluista kohosi luja trikolorinen ääni:

”Herrat, minä ehdotan tällaista tekstiä, johon odotan muutosehdotuksianne:

’Kokoonnuttuaan yhteen rauhan ja yksimielisyyden hengessä, valtuutetut ovat Isänmaan kunnian ja Ranskan sekä sen imperiumin parhaan edun mukaisesti jne.’”

Kun tympäännytynyt vahtimestari avasi kaksoisovet, hän kohtasi itse helvetin ja eläinpäisiä ihmisiä. Ylhäällä kulki kävelysiltoja joilla valtuutetut väistelivät pökkuroiden toisiaan. Tunnin kuluttua he lounastivat kukin jonkun herttuattaren luona, tai markiisittaren tai pelkän rahoittajattaren luona. Siellä toisen lajin demonit soittivat Bachin, Beethovenin ja Mozartin teoksia samalla kun keskusteltiin maalaus-taiteesta kaikilla vuosisadoilla.

Kadulla näki harmaan taivaan jota punainen ukkonen halkoi ristiin rastiin.

Uskonnollinen taide

Olin Bergenissä harrastamassa talvilajeja ja astuin kauppahalliin: ”Haluaisin viedä pienen matkamuiston lapsille.” Vanha neiti esitteli minulle nukkea joka osasi kävellä, puhua useita kieliä ja riisuutua: ”10 000 markkaa!” Minun budjetini oli vain kymmenen frangia. Palvelija tarjosi minulle pientä silkkistä luistelijaa jossa oli myös valkeaa turkista. ”Olisi mukava tietää millaiseksi pienet eskimolapset kuvittelevat Herramme Jeesuksen.”

”Ymmärrän”, sanoi palvelustyttö, ”teidän tulisi mieluummin kysyä sitä Pariisista, Saint-Sulpicen aukiolta.”

Profeettojen valtakunta

Enää ei riitä vehnää leipään.

Vielä on vanhat huolellisesti entistetyt monumentit.

Enää ei riitä voita muniin.

Enää ei riitä munaa voihin.

Vielä on turistioppaita vanhoilla monumenteilla.

Enää ei ole, ei ole vasikkaa vasikankyljyksiin.

Enää ei ole lammasta lampaanreisiin. Ei lammasta eikä sinappia.

Mutta turistioppailla on tietoa, Jumalan kiitos.

Ja hiven mielikuvitusta auttaa.

Eräänä päivänä hyvin pyhä piispa käyskenteli hyvin vanhassa kirkossa.

”Teidän Armonne, meillä ei riitä vahaa kynttilöihin, ei riitä kynttilöitä pyhimyksille”, sanoi turistiopas, ”meillä ei riitä öljyä alttarikehän lamppuihin.”

”Mistä sitten tulevat nämä välkehtivät valot?” vastasi piispa. ”Onko teillä sähköä?”

”Teidän Suuruutenne pilkkaa nöyrää opastaan. Kirkko on pimeä.”

”Mistä johtuu että patsaiden jalustalamput ja pyhimysten sädekehät palavat?”

”Teidän Suuruutenne on taivaan näkijä”, sanoi turistiopas polvistuen maahan.

Ja kun piispa oli lähtenyt, turistiopas kohtasi pyöräilevän herra papin.

”Hänen Armonsa on tullut hulluksi.”

”Se vielä puuttuisi”, sanoi herra pappi. ”Mahtotonta. Jumala ei voisi sallia moista vastoinkäymistä. Oletteko tavannut Hänen Armonsa?”

”Enää ei riitä.”

”Enää ei riitä, enää ei riitä.”

”Enää ei riitä merenrantaniityllä kasvatettua lammasta.”

”Mutta piispoista tulee näkijöitä.”

”Eikö ennemmin näkijöistä tule piispoja?”

Kirjoittakaa muistelmat

Kuka muistaa Passyn ajalta ennen Eiffelin tornia? Todistajat ovat kuolleet, paitsi kenties minä. Vesibussilla saapuessa näki jo kaukaa Trocadéron paikkeilla sijaitsevan kaupunginosan palatsit ja valkoiset huvilat. Siellä asui Rosa-Josepha, sirkusten harvinaisuus! – silloin ei vielä puhuttu varieteesta. Hän piti majaa erään talon pohjakerroksessa. Upeasti kastanjanruskeaan samettiin puettu, kaksilla haaroilla varustettu nukkemainen nainen joka istui matolla leikkimässä. Tummaverinen rouva valkoisissa pitseissä ei pahemmin huolehtinut hänestä. Näin vuokra-asunnon pihapiirin ja kieseissä istuvan moldovalaisupseerin, jonka korean elämän impressaarit kustansivat. Veli? Aviomies? Vierailusta jäi heikko muistikuva. Minun piti palata raitiovaunulla République-aukiolle mutta annoin sen viedä kauemmas, Vincennesiin asti. Kiskoilla minulta katosi pieni vanhahko matkalaukku. Hevoskastanjoiden alla minua odotti harmaa mies, minä itse. Rosa-Josephalla on kaksi sielua yhdessä ja minulla yksi sielu kahdessa ruumiissa.

Romaani 1943

Ratsain! Lähdimme liikkeelle ratsain: voiko olla totta, minähän pysyn satulassa! Yllätyittekö? Ette yhtä paljon kuin minä itse. Autiomaan palatsi oli veistosten ja piirto-
kirjoitusten peitossa mutta keskityin enemmän ratsuuni. Ajattelin: kenties parinkymmenen vuosisadan kuluttua Place de l'Étoilen Riemukaari on turistiretkien kohteena autiomaassa ja minä itse... Mitä aioinkaan sanoa, en usko sielunvaellukseen. Turistioppaan ammatti sopii minulle! Paitsi että mennessäni pitää huoltaa hevoset. Irtokaulusta ja nenälaseja käyttävä heppu avustaa minua: ”Siihen aikaan kun olin lehtimiehenä Pariisissa...” Hän kertoo innoissaan Hallesin kermakahveista. Poskieni terve väri ja hartioitteni pyöreys auttoivat minut taas kerran eroon koko jutusta ja transatlanttisesta yhtiöstä, nyt asun jälleen miljonäärinä eräässä pääkaupungissa amerikkalaisnaisen luona, lihon, muutun pyöreämmäksi sakettini hienon kankaan alla, tämä on oikea hetki keräillä pikkuesineitä ja kirjoittaa muistelmia. Mutta kuinka ollakaan, jouduin puille paljaille: on alettava käydä kauppaa.

Paratiisissa

Täällä ollaan, paratiisissa! Minunlaiseni pahentunut laiha kurpitsa paratiisissa? Ei kai! Näkykö tuttuja? Ketään tutun tuntuista tai tuttavallista? Kaikilla on pitkät vastaöljytyt hiukset ja maan kaljuimmilla runsain pehko. Näin pyhästä paikasta ei saisi tehdä pilaa mutta en voi vastustaa! Minä tässä, sanoo Pierre Colle. Minä kuka? Anteeksi erheeni, sädekehäsi on himmeä ja luulin sinua Miss Helyettiksi (eli operetin sankarittareksi vuodelta 1891), olet tietysti liian nuori tietämään sitä. Iltaa, Gertrude. Kohtaus esittää gal-leriaa maalauksineen: Gertrude katsoo minua kiltisti. On nainen kaunis! Todella! Sallitteko että syleilen teitä? Näin! Syleilemme toisiamme, minkä jälkeen Gertrude ottaa askelen taaksepäin: ”Jopas jotakin! Kuka oikein olette?” – ”Max Jacob!” Toistan nimeni kovalla äänellä moneen kertaan. Onko hänestä tullut kuuro? Kuuro mutta kiltti.

Emmauksen tiellä

En tiedä keitä siellä oli: se oli niitä kapakoita joissa nuoruuteni haipui ilmaan. Valkoinen marmoripöytä nurkassa, missä perinteinen peililasi kääntyy ja jatkaa seinää pitkin eteenpäin. Minulla oli risa pyöreä hattu ja hahmoni tutkisteli Herran huonoa silmää (Hän se oli! muistutti enemmän Johannes Kastajaa mutta hän se kuitenkin oli). ”Koska Te olette Jumala ja tiedätte kaiken, kertokaa minulle milloin tämä sota loppuu!” ja lisäsin ”... ja kuka selviytyy voittajana.” – ”Kertoisinko sen teille, että voisitte esiintyä profeettana salongeissa?” Hän vaiken. Tuli ilta. Pöydällä ei ollut juotavaa.

Sodat ja Amerikka

Teidän vuoronne, amerikkalainen muurahaispesä! Pukeutukaa sairaanhoitajiksi, upseereiksi! Hotellit muunnetaan fantastisiksi virastoiksi. Millaista huisketta hisseissä ja kirjanpitohuoneissa! Eräänä kauniina päivänä pilvessä esiintyi jonkinlaista ukkosen kynsinauhaa: salamannopeat kassanhoitajat tekivät virheitä miljardien tonniin laskutoimituksissa; moni teki itsemurhan; moni tuli hulluksi; täydet hissit pysähtyivät kerrosten väliin eikä niitä saatu enää kulkemaan. Ihmisten mielissä helmeili vielä ihmeellinen optimismi mutta yhä enemmän kyse oli äänenavauksista ja piippuhyllyistä. Saatiinpa idea kahvojen vaihtamisesta, mutta ei! Jokainen uusi isäntä kohtasi uusia valheita, erehdysten viidakon.

Nimetön

Seinä! Vuorensainan juuret häviävät kauhistuttavaan yöhön. Seinää peittävät vuosisataiset poppelit joiden juuria ei tunneta. Ilotulitus tai tulipalo valaisi suuren pimennon, kunnian puut tahriutuivat vereen.

Poissa olleen hevosen paluu

Musta tamma melkein säikäytti minut! Lumivyöry on uskollisen ratsuni nimi. Lempeä palvelijani, lakkaa kiertämästä kehää lapsuuteni pihamaalla! Miksi olet ollut poissa? Olit ystäväni kun valloitin tämän kallioisen rannikon nummia. Keväisin joimme yhteisistä salamoista. Kyllä, kyllä! Viehättävä ratsuni, uimme samoissa aalloissa ja annoimme hikemme huuhtoutua pois. Muistan miten yhtenä aamuna kruunasin sinut valkoisilla kukilla! Maatilan portit ovat vielä kiinni, heräsin ani varhain. Väki nukkuu. Vuosien jälkeen sinä palasit minun luokseni!

Mutta millaisessa tilassa, oi liattu arkkienkeli! Karvasi on pitkää, missä ovat satula ja ohjakset? Mitä, sinä kyykistyt kuin koira jotta voisit nousta ratsaille. Lempeä palvelija! Ratsumiehen polvia vaivaa jo reumatismi. Katso näitä mustia koinsoyömiä vaatteita. Lumivyöry, musta tamma, sinä olet minun antelias nuoruuteni! Mene! Erotaan, rakas musta tamma. Tällä kertaa minä jätän sinut. Minulla on nyt tallissa toinen hevonen: sen otsassa on risti.

Nimetön

Tänään näen kaupungit pelkkinä mustekynäpiirroksina tai mustasta langasta kudottuina verhoina. Kattonne, talonne, nummien jurot harjat. Eilen näin pellot kuin aaltoilevan silkkisen seinävaatteen.

Jälleenrakennustyö

Tarvitaan vain viisivuotias lapsi haaleansinisissä haalareissa piirtelemään vihkoonsa, avaamaan portit valoon, rakentamaan linnan uudelleen, peittämään kukkiin kukkuloiden okran.





Suomentajan sana

Tämän kirjan tarkoituksena on jatkaa ranskalais-bretagnelaisen Max Jacobin runouden käännöstyötä siitä, mihin Pekka Parkkisen ja Jaakko Ahokkaan vuonna 1977 julkaistu *Runoja noppapikarista* jäi. Työtä varten valitsin kirjailijan laajasta sokkeloisesta tuotannosta sellaisia uusia tekstejä, jotka voisivat olla ja elää suomeksi. Proosarunouden ohella otin mukaan annoksen melko puhdasta proosaa. Max Jacobin tuotantoon kuuluu myös mitallisia, loppusoinnollisia runoja ja teoksia, mutta ne eivät tuntuneet kuuluvan nyt käsillä olevaan, subjektiivisilla kriteereillä luotuun kokonaisuuteen. Parkkisen ja Ahokkaan kaunis vanha suomennoskokoelma sisältää vain kolmanneksen Jacobin läpimurtoteoksesta *Le Cornet à dés* (1917), joten pikarin pohjalta löytyi vielä lisää suomennettavaa. Jälkeenjääneistä käsikirjoituksista koottu Noppapikarin täydennysosa *Le Cornet à dés II* (1955), josta aikaisempaan suomennokseen poimittiin kahdeksantoista runoa, rajautui valikoimani ulkopuolelle. Osasto Helvetillisiä näkyjä (*Visions infernales*, 1924) edustaa Jacobin proosarunoutta aiheiden kirjon kristillisemmästä päästä. Teos *Runousoppia* (*Art poétique*, 1922) sisältää tekijän omien sanojen mukaan ”parhaan osan itsestäni” ja se on suomennettu tähän kirjaan kokonaan. Viimeiset proosarunot (*Derniers poèmes en vers et en prose*, 1945) valittiin ja julkaistiin noin vuosi sen jälkeen, kun kirjailija oli kuollut keuhkokuumeeseen Drancyn kokoamisleirillä.

Helsingissä 31. toukokuuta 2016

Sisällys

Klassikon sijaan: Max Jacob (Kristian Blomberg)	5
I RUNOJA NOPPAPIKARISTA	21
1914	23
Uutisankka! Taas hautoja!	24
Runo	25
Anekdootti	26
Runo	27
Nimetön	28
Nimiö	29
Saksasta tai bosniasta käännetty	30
Kaksoiselämä	31
Jatkokertomus	32
Joutsen (henkevän esseen tyyliin)	33
Leikkiä sanalla ”kasti”	34
Kirjalliset käytöstavat	35
Vuorovesi ei odota	36
Autonkuljettajien kohtauspaikalla	37
Taas jatkokertomus	38
Seikkailuromani	39
Suuren nyörin paukahdus	40
Elokuva	41
Kastien keskinäinen halveksunta	42
Mikä laulaen tulee	43
Kaleidoskooppi	44
Armeliaisuuden virheet	45
Naisiasiakysymys	46
Taulun tausta	47

Se	48
Esspanjalaisten runsaskätisyys	49
Vähiten puuttuu perustaa	50
Onko aurinko pakanallinen?	51
Yksi hymy sataa kyyneltä kohti	52
Eliitin kaksi yleisöä	53
Kuvaelma markkinoista	54
Laukaus	55
Elämä ja vuorovesi	56
Ylimmäksi kohonnut rappio	57
Pahimman pelko	58
Kirjallisuus ja runous	59
Näimme hänet, mutta eihän se ole mahdollista	60
Kaihoisa viimeinen viittaus menneisyyden innostaviin haamuihin	61
Kuninkaat maanpaossa	62
Luonnon välinpitämättömyys	63
Muotojen edeltävä olemassaolo	64
II HELVETILLISIÄ NÄKYJÄ	67
Aamulla aamun demonit	69
Voi kristittyjä!	70
Verta vuotava nunna	71
Upseeri helvetissä	72
Onnettomuus Scorffjoella	73
Linnoituksen vihollinen	75
Turhia ponnistuksia	76
Lahonneet vuodet	77
Helvetti on porrasteinen	78
Mietiskely puun juurella	79

Varoitus	80
Nähdä oma kuolemansa	81
Illallinen kaupungissa	82
Teoreettinen näkökohta	83
Avaimenreikä	84
Ihmiskasvoiset demonit	85
Riivaaja sekoittaa pään	86
Torin hulinassa	87
Arvoitukselliset regatat	88
Mikä piilottaa pelastuksen	89
Epätoivo	90
Demonin runollinen käännös	91
Osoitettu	92
Lähtö	93
Attentaatti	94
Onnellisia köyhät!	95
Tie helvettiin	96
III RUNOUSOPPIA	115
Moderni runous	117
Hamletismi	119
Merkittävien ihmisten seura	123
Kristillinen taide	128
IV VIIMEISIÄ PROOSARUNOJA	143
Ja siinä kaikki	145
Nimetön	146
Usvasta huolimatta	147

Matkamuistoja sielunvaellukselta	148
Tosikertomus: Painbisin linna	149
Kenen luona pidetään hauskaa	150
Viimeinen vierailu	151
Italian katastrofin jälkeen	152
MIKKOKOSMOS JA MAKROKOSMOS	153
Satumainen tunnustus	154
Hautajaiskeskustelu	156
Viipale historiaa	157
Uskonnollinen taide	159
Profeettojen valtakunta	160
Kirjoittakaa muistelmat	162
Romaani 1943	163
Paratiisissa	164
Emmauksen tiellä	165
Sodat ja Amerikka	166
Nimetön	167
Poissa olleen hevosen paluu	168
Nimetön	169
Jälleenrakennustyö	170
Suomentajan sana	173